

Udržitelnost v programu LEADER+ a LEADER ČR - porovnání s Místní Agendou 21

Univerzita Karlova v Praze

Fakulta humanitních studií

**Udržitelnost v programu LEADER+ a LEADER ČR
- porovnání s Místní Agendou 21**

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Ivan Rynda

Autor: Bc. Eva Neckářová
(Magisterské studium - obor Sociální a kulturní ekologie)

listopad 2005

Udržitelnost v programu LEADER+ a LEADER ČR - porovnání s Místní Agendou 21

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně a s použitím uvedené literatury.

V Praze dne:

Eva Neckářová

Poděkování:

Děkuji všem, kteří mi byli oporou při zpracovávání diplomové práce a kterým zde nemohu jmenovitě poděkovat. Děkuji PhDr. Ivanu Ryndovi za metodickou pomoc, Mgr. Janu Urbanovi za cenné sociologické rady, dále zaměstnancům MZe, odd. EVVO CENIA za podporu a těmto zástupcům MAS za vyplnění a zaslání dotazníku: Stanislav Malík, Otto Onderek - Tomiczek, Vlastimil Čech, Vladimír Bukovský, Václav Ryza, Václav Petrus, Jaromír Vávra, Oldřich Usvald, Miroslav Kovařík, Dlouhý, Jaroslav Vrzal, Milan Havlíček, Jan Dudlíček, Jaromír Novák, Karel Švehla, Václav Pošmurný, Miroslava Válová, Vladimír Vytiska, Vladimír Štěrba, Iveta Pochylová, Jaromír Polášek, Milan Vastl, Anna Čarková.

Děkuji Zolimu za podporu a trpělivost.

Obsah

1. Úvod	6
1.1. Záměr diplomové práce	6
1.1.1. Obecný úvod do problematiky.....	6
1.1.2. Záměr diplomové práce	6
1.1.3. Vstupní hypotéza	7
1.2. Použitá metoda a postup práce.....	7
2. Úvod o rozvoji venkova	8
2.1. Evropská politika podpory venkova	8
2.2. Úvod k udržitelnému rozvoji	9
3. Místní Agenda 21 v ČR.....	12
3.1. Charakteristika Místní Agendy 21	12
3.2. Vznik iniciativy Místní Agendy 21.....	13
3.3. Pro koho je Místní Agenda 21 určena?.....	14
3.4. Cíle Místní Agendy 21	15
3.5. Základní principy Místní Agendy 21	15
3.6. Metodika uplatňování Místní Agendy 21	16
3.7. Kritéria pro hodnocení UR na místní úrovni v Místní Agendě 21	17
3.8. Problémy s realizací Místní Agendy 21	18
4. Úvod k programu LEADER	19
4.1. Obecný úvod o LEADERu+	19
4.1.1. Vznik programu LEADER+	19
4.1.2. Obecné cíle LEADERu+	21
4.1.3. Obecné aktivity v programu LEADER+	21
4.1.4. Metoda realizace programu LEADER+ v ČR	22
4.1.5. Principy LEADERu+	24
4.2. Obecný úvod o LEADERu ČR.....	25
4.2.1. Vznik programu	25
4.2.2. Cíle programu LEADER ČR	25
4.2.3. Aktivity v programu LEADER ČR.....	26
4.2.4. Metoda realizace programu LEADER ČR	26
4.2.5. Principy uplatňované v programu LEADER ČR.....	27
5. Porovnání metodik realizace Místní Agendy 21 a programu LEADER	28
6. Textová analýza dokumentů LEADERu+ a LEADERu ČR	31
6.1. Výběr dokumentů pro textovou analýzu.....	31
6.1.1. Analýza dokumentů k LEADERu+	31

6.1.2.	Analýza dokumentů k LEADERu ČR	32
6.1.3.	Výběr testovací sady kritérií udržitelnosti	32
6.2.	Přehled zastoupení principů udržitelného rozvoje v materiálech k LEADERu+ a LEADERu ČR	34
6.2.1.	Zhodnocení a závěr k LEADERu +	36
6.2.2.	Zhodnocení a závěr k LEADERu ČR	39
7.	Kritéria používaná v programech LEADER+, LEADER ČR a v MA 21	41
7.1.	Kritéria používaná v LEADERu+	41
7.2.	Kritéria používaná v LEADERu ČR	43
7.3.	Další ukazatele sledované v rámci iniciativy LEADER	46
7.4.	Ukazatele sledované v rámci jiných aktivit než je iniciativa LEADER	48
7.5.	Jak poznat místní Agendu v mikroregionu?	50
8.	Dotazníkové šetření	53
8.1.	Výzkumný cíl	53
8.2.	Dílčí cíle výzkumu	54
8.3.	Respondenti	55
8.4.	Zvýšení návratnosti	56
8.5.	Výběr a formulace otázek	56
8.6.	Poznámky k realizaci šetření	57
8.7.	Vyhodnocení dotazníku	58
8.8.	Závěr	70
8.8.1.	Shrnutí výsledků výzkumu	70
8.8.2.	SWOT analýza: Program LEADER z hlediska udržitelného rozvoje	71
8.8.3.	Shrnutí	75
8.8.4.	Zhodnocení hypotézy	76
9.	Summary	76
10.	Slovníček pojmů a zkratk	77
11.	Přehled použité literatury	80
12.	Seznam příloh	82
13.	Přehled tabulek a obrázků	83

1. Úvod

1.1. Záměr diplomové práce

1.1.1. Obecný úvod do problematiky

V současné době je na území České republiky uplatňováno široké spektrum metodik pro realizaci rozvoje venkova. Tyto způsoby jsou většinou určovány požadavky programů, které zajišťují finanční podporu projektů, které jsou v rámci nich realizovány. Garanty těchto programů jsou adekvátní ministerstva, např. Ministerstvo pro místní rozvoj, Ministerstvo životního prostředí, Ministerstvo zemědělství. Programy, které zajišťují jsou však směřovány do konkrétních území, kde se na místní úrovni scházejí a cílové skupiny je využívají. Nicméně na vyšší úrovni často užší spolupráce chybí.

Tak je tomu i v případě procesu Místní Agendy 21 a programu LEADER, které jsem si pro svou práci vybrala. Regionům jde na místní úrovni o podobné cíle, ale chybí společné zázemí, které by umožňovalo jejich efektivní využití. Pokusem o širší uplatnění Místní Agendy 21 jsou i Kritéria pro Místní Agendy 21, která jsou určena pro obec, město i region, který o udržitelnost svého rozvoje usiluje. Je to nástroj, který by měl zpřehlednit stav místních Agend 21 v ČR.

1.1.2. Záměr diplomové práce

Záměrem mé diplomové práce je pokusit se zjistit, do jaké míry je v rámci programu LEADER realizován rozvoj venkova udržitelným způsobem. Jako součást práce jsou zhodnocena vybraná Kritéria pro Místní Agendy 21 (MA 21) z hlediska vhodnosti pro použití v mikroregionech a slouží také jako základ pro zjišťování role udržitelného rozvoje v aktivitách místních akčních skupin podpořených v programu LEADER.

První část práce vychází z analýzy klíčových dokumentů k programu LEADER+ a LEADER ČR z hlediska udržitelnosti. Dokumenty jsou zhodnoceny podle vybraných principů udržitelného rozvoje.

Druhá část vychází z praktického uplatňování vybraných prvků udržitelnosti (vycházejících ze sady Kritérií MA 21) v konkrétních místních akčních skupinách (dále MAS) podpořených v programu LEADER + a LEADER ČR v loňském a letošním roce. V této části byli zástupci

MAS osloveni dotazníkem, který jsem vytvořila na základě sady Kritérií pro Místní Agendu 21. Odpovědi na otázky ukazují, jakou roli mají jednotlivá dotazovaná témata v aktivitách oslovených MAS.

Závěrem práce je porovnání dokumentů k programu a odpovědí realizátorů a celkové zhodnocení udržitelnosti a vhodnosti Kritérií MA 21 pro tyto mikroregiony.

1.1.3. Vstupní hypotéza

Hlavní vstupní hypotéza zní:

Snaha o obnovu venkova má logickou souvislost s udržitelným rozvojem a i když některé jeho principy nejsou explicitně deklarovány, program LEADER udržitelnost fakticky naplňuje.

1.2. Použitá metoda a postup práce

Práce sestává ze tří částí. V první části jsem provedla analýzu klíčových dokumentů týkajících se programu LEADER+ obecně, LEADER+ v ČR a LEADER ČR. Analýza byla provedena na základě sady principů udržitelného rozvoje, kterou jsem sestavila podle několika oficiálních sad principů udržitelného rozvoje. Takto byly získány informace o tom, jestli v dokumentech zkoumaného programu jde o udržitelnost nebo ne. Z hlediska výskytu aspektů udržitelnosti jsem zhodnotila také kritéria, kterými se měří projekty realizované v rámci obou forem programu LEADER. Ukázalo se tak, zda je udržitelnost v rámci LEADERu měřena. Jako doplnění jsem použila výsledky průzkumu, který je součástí druhé části práce. Pak jsem byla schopna posoudit měření udržitelnosti v praxi.

Ve druhé části jsem provedla dotazníkové šetření mezi zástupci místních akčních skupin podpořených v programu LEADER+ a LEADER ČR. Zástupci byli osloveni formou e-mailu. Otázky vycházely ze sady Kritérií pro MA 21. Mou snahou bylo zjistit, jestli MAS mohou potenciálně splňovat kritéria, které přímo realizaci MA 21 nevyžadují. Současně jsem tak zjistila, jestli MAS splňují prvky udržitelného rozvoje, na která se vztahují vybraná Kritéria MA 21, a dostala jsem také další názory na přínosy a problémy programu.

Nakonec jsem výsledky dotazníkového šetření a výsledky analýzy dokumentů zhodnotila v závěrečné SWOT analýze.

2. Úvod o rozvoji venkova

2.1. Evropská politika podpory venkova

Evropská politika venkova se původně zaměřovala především na strukturální problémy venkovského sektoru. Jejím původním cílem bylo zpomalení vylidňování venkova. V polovině 90. let se tomuto problému EU již cíleně věnovala a v roce 1999 vznikl program reformy Agenda 2000 a plán finanční podpory této oblasti v letech 2000 – 2006. Z tohoto dokumentu si členské státy vybraly ta opatření, která jim vyhovovala a zařadila je do svých národních programů.

Hlavní oblasti politiky rozvoje venkova jsou shrnuty v závěrech Druhé evropské konference o rozvoji venkova, jež se konala v listopadu 2003 v Salzburgu. V závěrečném dokumentu byly stanoveny principy, ze kterých má nadále rozvoj venkova vycházet. Jedná se o tyto: zemědělství a lesnictví, rozvoj venkovských oblastí, kvalita a bezpečnost potravin, přístup k veřejným službám, pokrytí celého venkovského území EU, soudržnost, participace dalších účastníků (s využitím principů LEADER), partnerství mezi veřejnými a soukromými organizacemi a občanskou společností v souladu s principem subsidiarity, zjednodušení evropské politiky rozvoje venkova¹.

V současné době probíhají přípravy národních programovacích dokumentů pro Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova (European Agricultural Fund for Rural Development – EAFRD). Tento nový fond je mimo jiné reakcí na situaci, kdy podpory poskytované v oblasti zemědělství a venkova jsou rozděleny do několika zdrojů, což způsobuje nepřehlednost a neefektivnost. Tento fond by měl nahradit opatření podporovaná v současnosti operačním programem Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství a Horizontálním plánem rozvoje venkova (HRDP) a také rozšířit podporu na nové oblasti jako je např. lesnictví, NATURA 2000 nebo rozvoj malých obcí. Snahou Evropská unie by byla podpora omezeného počtu priorit, které by vycházely ze tří os (uvedeny níže) přičemž by členskými státy zůstala dostatečná flexibilita v jejich využívání.

Podvýbor rozvoje venkova Poslanecké sněmovny ČR ve spolupráci se Spolkem pro obnovu

¹ Podpora rozvoje venkova, Zpravodaj MZe, 2005/3

venkova a Asociací soukromých zemědělců zorganizoval národní diskusi v krajích², jejímž úkolem bylo definování specifických požadavků jednotlivých krajů a priorit v rámci všech tří os opatření.

Zemědělská politika by měla být zaměřena na tyto tři hlavní osy:

1. konkurenceschopnost zemědělského a lesnického sektoru,
2. životní prostředí a obhospodařování území,
3. širší rozvoj venkova.

Pro každou ze tří os bude dále k dispozici několik specifických opatření. Návrh systému financování společné zemědělské politiky počítá s vytvořením dvou nových fondů v roce 2007, z nichž každý bude financovat jeden ze dvou pilířů společné zemědělské politiky: 1. Evropský zemědělský záruční fond a 2. Evropský zemědělský fond rozvoje venkova (EAFRD). Aktivita v rámci LEADERu+ jsou financovány z orientační sekce Evropského zemědělského orientačního a záručního fondu (EAGGF).

Model LEADER bude využíván na úrovni EU, i členskými státy a regiony. Každý program má obsahovat osu LEADER pro financování implementace strategií místního rozvoje místních akčních skupin³.

2.2. Úvod k udržitelnému rozvoji

Termín „udržitelný rozvoj“ můžeme v dnešní době slyšet stále častěji a to v nejrůznějších kontextech a spojeních. Jakkoli je tento termín novodobý, myšlenky, které hlásá, byly praktikovány již v dávné minulosti. V dnešní době se potřeba tohoto termínu objevila v souvislosti se situací, kdy lidstvo zapomíná na své kořeny a orientuje se ve stále větší míře na materiální růst. Jak tedy lze udržitelný rozvoj charakterizovat? Nabízí se mnoho definic, z nichž uvádím ty nejpoužívanější.

Hlavní smysl udržitelného rozvoje asi nejlépe vystihuje definice uvedená ve Zprávě pro Světovou komisi OSN pro životní prostředí a rozvoj (WCED) nazvané "Naše společná budoucnost" z roku 1987. Tehdejší předsedkyně Komise byla Gro Harlem Brundtlandová, jejíž definice zní: "(Trvale) udržitelný rozvoj je takový způsob rozvoje, který uspokojuje potřeby přítomnosti, aniž by oslaboval možnosti budoucích generací naplňovat jejich vlastní potřeby." Tato charakteristika vyzdvihuje především rozměr budoucnosti a uvážlivé

² Na webových stránkách: www.narodnidiskuse.cz

³ Budoucnost rozvoje venkova, Veřejná správa, 2005/24, MV ČR

uspokojování materiálních potřeb lidí.

Koncept udržitelného rozvoje sestává ze tří či čtyř pilířů. Nejčastěji jsou uváděny pouze tři z nich, a to pilíř ekonomický, sociální a environmentální⁴. Tyto pilíře by měly v udržitelném společenství fungovat v rovnováze. Čtvrtý pilíř zahrnuje definice udržitelného rozvoje Ivana Ryndy, která zní: „(Trvale) udržitelný rozvoj je komplexní soubor strategií, které umožňují pomocí ekonomických prostředků a technologií uspokojovat lidské potřeby, materiální, kulturní i duchovní, při plném respektování environmentálních limitů; aby to bylo v globálním měřítku současného světa možné, je nutné redefinovat na lokální, regionální i globální úrovni jejich sociálně-politické instituce a procesy.“⁵

Udržitelný rozvoj definuje také Zákon č. 17/1992 Sb. o životním prostředí, kde definice do značné míry vychází z té prvně zmíněné z roku 1987 a zní takto: „Udržitelný rozvoj je takový rozvoj společnosti, který současným i budoucím generacím zachovává možnost uspokojovat jejich základní životní potřeby a přitom nesnižuje rozmanitost přírody a zachovává přirozené funkce ekosystémů.“

Téma udržitelného rozvoje je neodmyslitelně spjata s problematikou životního prostředí a potřebou ochrany přírody. Tento koncept vychází právě z poznatku, že životní prostředí je limitujícím faktorem vývoje lidstva. Jde o rozpor mezi hospodářským růstem a ochranou životního prostředí, přírody a přírodních zdrojů. Řešením tohoto stavu nemá být *zastavení hospodářského růstu, ale jeho usměrnění tak, aby základna přírodních zdrojů nebyla ničena a potřeby současné generace nebyly naplňovány na úkor generací příštích.*⁶

Koncepce udržitelného rozvoje vychází z myšlenky, že pro rozvoj lidstva na této planetě a pro zachování jeho života i v daleké budoucnosti a bez katastrofálních krizí, nesmí být zanedbáván nebo naopak příliš upřednostňován žádný z pilířů udržitelného rozvoje. **Ekonomický rozměr** se zakládá na myšlence, že žádný kapitál (přírodní, lidský, materiální) nesmí být využit až do té míry, že by došlo k jeho vyčerpání. Z materiálního hlediska by měl člověk spotřebovávat zdroje na základě uvědomělé skromnosti a výběrové náročnosti.

⁴ Moldan, 2001:11

⁵ Rynda, 2000: 30

⁶ Moldan, 2001:14

Udržitelný rozvoj staví na fungování tržní ekonomiky, která musí mít stanoveny hranice a pravidla, která by ekonomicky zhodnotila i cenu prvků životního prostředí, která z hlediska trhu nejsou zřejmá. **Sociální rozměr** zahrnuje jak jednotlivce, tak i celou společnost. Udržitelnost se týká snahy o odstranění chudoby a jiných závažných sociálních problémů jako jsou válečné konflikty, nejrůznější formy diskriminace, nemoci, jde o zlepšování vzdělanosti, zdraví, atd. V dokumentu Agendy 21 jsou stanoveny důležité skupiny (major groups), které by neměly být opomíjeny včetně jejich potřeb a práv. **Environmentální pilíř** upozorňuje na existenci environmentálních limitů našeho rozvoje. Jde o uvědomění si faktu, že lidské činnosti jsou součástí biosféry a lidé jsou zcela závislí na globálních životodárných systémech. Aby byl hospodářský rozvoj udržitelný, musí respektovat nosnou kapacitu prostředí, kterou nesmí svými nároky na zdroje překračovat. V uzavřeném systému konečných zdrojů (jakým je planeta Země) není kvantitativní růst trvale možný.

Čtvrtý pilíř, který není v konceptu UR vždy zmiňován, se týká institucí a procesů, opět na všech úrovních – od lokální až po globální. Jedná se o sféru veřejné politiky, podmínek fungování demokracie, vyspělost občanské společnosti, atd.

Přelomovou událostí ve vnímání problematiky udržitelného rozvoje byla **konference Spojených národů v Rio de Janeiru v roce 1992**, která se věnovala otázkám životního prostředí a rozvoje. Setkání bývá také nazýváno jako „Summit Země“ a to pro širokou účast zástupců z nejrůznějších zemí světa. V závěru konference byl přijat dokument nazvaný Agenda 21⁷, který navrhuje způsob, jak v praxi dosáhnout udržitelnosti hospodářského rozvoje. Na základě doporučení konference v Riu zřídila Organizace spojených národů Komisi pro udržitelný rozvoj, která se každoročně schází v New Yorku.

Dokument Agenda 21 obsahuje celkem 40 kapitol, z nichž problematice Místní Agendy 21 se věnuje 28. kapitola nazvaná „Iniciativy místních úřadů na podporu Agendy 21“. Fakt, že se projekt Místní Agendy 21 rozvinul v poměrně rozsáhlou iniciativu, má kořeny v tom, že se prokázalo, že udržitelný rozvoj je velice efektivní iniciovat právě na místní úrovni a to pomocí drobných lokálně určených akcí, které mají reálné výsledky a zakládají se na aktivitě místních obyvatel.

V Agendě 21 byly pro tuto kapitolu určeny následující cíle:

- a) do roku 1996 by měla většina místních úřadů ve všech zemích provést konzultace s obyvatelstvem a dosáhnout v rámci komunit konsenzu ohledně „Místní Agendy 21“,
- b) do roku 1993 by mělo mezinárodní společenství iniciovat konzultační proces, zaměřený na zvýšení spolupráce mezi místními úřady,

⁷ Český překlad: Agenda 21, MŽP, 1998

c) do roku 1994 by měli představitelé sdružení měst a dalších místních úřadů zvýšit úroveň spolupráce a koordinace za účelem zlepšení výměny informací a zkušeností mezi jednotlivými místními úřady,

d) všechny místní úřady v jednotlivých zemích by měly podněcovány k implementaci a monitorování programů zaměřených na zabezpečování účasti žen a mládeže v procesech rozhodování, plánování a implementace.⁸

3. Místní Agenda 21 v ČR

Obr. č.1: Mapa ČR: oblasti zapojené do MA 21

3.1. Charakteristika Místní Agendy 21

Místní Agendu 21 lze definovat jako nástroj pro uplatnění principů udržitelného rozvoje na místní a regionální úrovni. Je to proces, který prostřednictvím zkvalitňování správy věcí veřejných, strategického plánování, zapojování veřejnosti a využívání všech dosažených poznatků o udržitelném rozvoji v jednotlivých oblastech zvyšuje kvalitu života ve všech jeho aspektech a směřuje k zodpovědnosti občanů za jejich životy i životy ostatních bytostí v prostoru a čase.⁹

⁸ Agenda 21, MŽP, 1998

⁹ Reitschmiedová, A., Práce s veřejností a místní Agenda 21, MŽP a ČEÚ, 1998

Slovo „místní“ odkazuje na konkrétní místo působení, město, obec nebo region. Slovo „agenda“ znamená program nebo také seznam věcí, které je třeba udělat, aby bylo dosaženo cíle. Jak již bylo zmíněno výše, jedná se o kapitolu z dokumentu Agenda 21. „21“ znamená, že se jedná o aktivity, které je třeba vykonat v 21. století. Místní Agenda 21 vychází ze znalostí místních podmínek a specifik pro zajištění dobré kvality života a životního prostředí v daném území. MA 21 není přes cíle stanovené v příslušné kapitole Agendy 21 pro municipality nijak závazná či povinná.

3.2. Vznik iniciativy Místní Agendy 21

První pokusy s uplatňováním MA 21 se v České republice objevily letech 1997 - 1998, kdy se této myšlenky chopily některé nevládní neziskové organizace a aktivní místní samosprávy. Současně začalo MA 21 metodicky podporovat Ministerstvo životního prostředí (dále MŽP), zejména prostřednictvím Českého ekologického ústavu (ČEÚ, nyní CENIA - česká informační agentura životního prostředí). Do oficiálních vládních dokumentů se myšlenka MA 21 dostala až v roce 1999. Ve Státní politice životního prostředí (usnesení vlády 38/2001) byly procesy MA 21 zařazeny mezi nástroje realizace této politiky. Podpora procesů místních Agend 21 je také zakotvena ve Státním programu environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty ČR. Místní Agenda 21 je v současnosti jedním z cílů současné Státní politiky životního prostředí (2004 - 2010).¹⁰

Čím je proces MA 21 tak důležitý, i když je pro municipality nezávazný? MA 21 má mandát schválený OSN, to znamená že je to aktivita celosvětového rozsahu. Je zároveň spojena s mnoha dalšími iniciativami jako je Kampaň udržitelných měst, Aalborgská charta, Aalborgské závazky, Zdravá města při WHO (World Health Organization, česky: Světová zdravotnická organizace), iniciativy pro sledování indikátorů lokální udržitelnosti, atd. Místní Agendu 21 lze realizovat za podmínky, že ji přijme jako svůj závazný dokument zastupitelstvo města, obce či regionu a podle jejích zásad bude směřovat své další rozhodování, do kterého bude také zapojena veřejnost a místní zájmové skupiny. Jedná se o proces podpory participativní demokracie, transparentnosti samospráv, spolupráce místních subjektů a uplatňování dalších principů udržitelného rozvoje. Místní Agenda 21 zároveň potřebuje podporu nejen na místní, ale také na národní úrovni, její principy by měly být

¹⁰ Zpravodaj pro Místní Agendy 21, CENIA, 3/2005

obsaženy i ve státních politikách a dalších závazných dokumentech. Jde o komplexní přístup k řízení společnosti - o propojení ekonomických, sociálních, ekologických, kulturních a dalších aspektů, které ovlivňují životní úroveň místních obyvatel. Jedná se o způsob, jak propojit místní aktivity s globální úrovní.

Proces Místní Agendy 21 zasahuje velice široké spektrum aktivit, mohou do ní spadat například tyto: obnova památek, ožívování a zachovávání tradičních zvyklostí a řemesel, udržitelná turistika, územní plánování založené na integrovaném přístupu, péče o krajinu, péče o starší občany, programy pro školy zaměřené na otázky udržitelného rozvoje, programy konzultací, které by měly vést k vytvoření strategického plánu rozvoje, aktivity vedené "zdola", tzn. iniciované místní komunitou, projekty, které se zabývají konkrétní problematikou např. dopravou, kulturní a společenské akce, akce pro veřejnost (slavnosti, jarmarky, poutě), výchovné a vzdělávací programy pro veřejnost i pro místní zastupitele a jiné cílové skupiny, spolupráce s médii při osvětě veřejnosti, zapracování principů udržitelného rozvoje do koncepcí, plánů i každodenní agendy, environmentální systémy řízení pro podniky, místní úřady a další instituce, ekologické vytápění, nákupy respektující udržitelnou spotřebu, atd.

3.3. Pro koho je Místní Agenda 21 určena?

Proces MA 21 se týká všech obyvatel dané municipality. Klíčové rozhodnutí však musí učinit místní samospráva, která se může a nemusí rozhodnout pro rozvoj cestou udržitelného rozvoje. Její rozhodnutí je tak důležité, protože samospráva:

1. zastupuje místní společenství a pracuje v jeho zájmu,
2. má právní nástroje k regulaci činností v území,
3. má významnou úlohu při plánování,
4. místní samosprávy vlastní a spravují majetek v nejrůznější míře,
5. mohou z velké části ovlivňovat místní obyvatele i návštěvníky pomocí osvěty, poradenství, informací a příkladů,
6. mohou podněcovat a příznivě ovlivňovat širší spolupráci mezi různými organizacemi, institucemi a sektory,
7. představitelé samosprávy mají přímý vliv jako spotřebitelé a zaměstnavatelé.

Proces MA 21 může iniciovat místní samospráva, místní nevládní organizace nebo skupina

místních obyvatel. Tato iniciační skupina by měla zajistit zapojení co nejširšího spektra občanů do vypracování strategického a akčního plánu rozvoje obce, města či regionu. Klíčovým prvkem je přijetí této iniciativy místním zastupitelstvem, aby celý proces dostal politické zastřešení a závaznost pro municipalitu a tím byla zaručena i možnost dalšího pokračování v budoucnosti.

V současné době je gestorem této iniciativy Ministerstvo životního prostředí, které zároveň zastřešuje Pracovní skupinu pro Místní Agendy 21 při Radě vlády pro udržitelný rozvoj. Nicméně aktivity konané v rámci Místní Agendy 21 nejsou v současnosti komplexně monitorovány na celém území ČR, neboť je rozhodnutí o realizaci tohoto procesu na každé konkrétní municipalitě. Jistou formou monitoringu je internetová Databáze MA 21, registrace v ní však není povinná. Tím, co aktéry spojuje, je nutnost spolupráce a předávání zkušeností. Tuto službu do velké míry zajišťuje Národní síť Zdravých měst ČR, jejíž členská města tvoří většinu známých aktérů MA 21, ale i další nevládní organizace.

3.4. Cíle Místní Agendy 21

Místní Agenda 21 vychází z dokumentu Agenda 21, jehož cílem je ukázat cestu, jakou lidstvo může dosáhnout vývoje udržitelným směrem. Místní Agenda 21 si klade za cíl realizovat rozvoj udržitelným způsobem v konkrétní obci, městě nebo regionu. Právě místní lidé mohou svými malými akcemi ovlivnit své okolí, životní prostředí a celkovou kvalitu svého života. Místní Agenda 21 má v ideálním případě zprostředkovat realizaci UR po celém světě a propojit tak aktivity na globální, regionální a lokální úrovni. Nabízí řešení globálních problémů, nelze ji však chápat jako primární základ jejich řešení. Jde o životní strategii, která se zakládá na individuální odpovědnosti a uvažování v dlouhodobém horizontu.

3.5. Základní principy Místní Agendy 21

Důraz na udržitelný rozvoj by měl být rozhodujícím měřítkem při všech činnostech místních úřadů. Proces Místní Agendy 21 musí být souvislou iniciativou a v rozvoji místa uplatňovat principy udržitelnosti. Místní Agenda 21 se snaží povzbudit větší účast obyvatel v procesech plánování a realizace rozvoje. Místní samospráva tím neztrácí rozhodovací pravomoc, ale rozhoduje se s ohledem na potřeby a zájmy veřejnosti.

Pro úplnost uvádím **znaky komunity, která usiluje o udržitelnost:**

1. Strategické plánování musí vycházet ze stanovených dlouhodobých cílů rozvoje obce,

města, regionu, přičemž musí respektovat principy UR. Je vytvořen za účasti veřejnosti a zahrnuje její stanoviska, názory a požadavky k nejrůznějším tématům a problémům.

2. Soudržnost (vzájemnost, solidarita).
3. Účast veřejnosti na rozhodování.
4. Hlas jednotlivců a skupin má význam.
5. Otevřenost a transparentnost celého procesu.
6. Rozvoj individuálních a skupinových dovedností, znalostí a posilování sebedůvěry, sdílení znalostí a vzdělávání.
7. Rovnocenné postavení je třeba pro zapojení maximálního množství účastníků.
8. Zajištění ochrany životního prostředí.
9. Péče o místní zvláštnosti a jejich ochrana.
10. Podpora preventivních opatření která jsou obvykle méně nákladná než náklady na řešení následků.
11. Zamezování vzniku velkých rozdílů v místním i globálním měřítku.
12. Zajištění efektivního institucionálního uspořádání.
13. Spolupráce s ostatními obcemi a regiony.
14. Monitorování stavu a vývoje jednotlivých oblastí života a provádění hodnocení (na základě vybraných ukazatelů).
15. Nadřazování veřejných zájmů nad osobní
16. Orientace na kvalitu a dlouhodobou udržitelnost.
17. Zajištění politické podpory uplatňování udržitelného rozvoje (přijetí deklarace o udržitelném rozvoji).
18. Samospráva by měla jít příkladem při realizaci UR v obci.¹¹

Další kapitola je věnována fungování MA 21 v praxi, jejímu zázemí a aplikaci právě popsaných zásad.

3.6. Metodika uplatňování Místní Agendy 21

Metoda realizace musí stejně jako každá akce konaná v rámci MA 21 respektovat principy udržitelného rozvoje. Vedle nich existuje několik dalších prvků, které jsou pro každou akci klíčové. Jedná se o základní hodnoty, vizi, účel, záměry, specifické cíle a priority akce. V podstatě se jedná o zásady, které by měly být dodrženy při realizaci jakéhokoli projektu,

¹¹ Metodika pro místní Agendy 21, MŽP a ČEÚ, 2003

zde ovšem s respektováním udržitelnosti. MA 21 jako taková nemá předepsána striktní pravidla, jakými jí lze dosáhnout. Její aplikace závisí na konkrétních podmínkách.

Aktivity v rámci MA 21 musí být realizovány na základě **základních hodnot**, které účastníci vyznávají a respektují a kvůli kterým se činností účastní. Ty jsou mimo jiné klíčové pro motivaci k takovým aktivitám. Hodnoty by měly představovat stabilní neměnné zázemí pro tvorbu strategického plánu a z něho vycházejících aktivit, je to základ, se kterým se účastníci mohou ztotožnit. Základním bodem určujícím komplexitu realizované akce je **vize**, to znamená cíl, kterého chce komunita dosáhnout. Je také třeba stanovit **účel** akce, zdůvodnit její nutnost a užitečnost. Účel zahrnuje větší množství aktivit, pro které musí být stanoveny priority. **Záměry** stručně definují, které konkrétní věci má komunita v plánu provést a to podle jednotlivých prioritních oblastí. K upřesnění záměrů slouží **specifické cíle**, které postupně vedou k naplnění účelu. Pro řízení celé akce by měl být podle předešlé metody stanoven **akční plán**, tzn. jakýsi rozvrh jednotlivých aktivit. Ten by měl být součástí strategického plánu, který má dlouhodobý charakter. Akční plán jej pouze upřesňuje do podružných aktivit, které je třeba pro jeho naplnění vykonat. Měl by zároveň obsahovat termíny, zdroje, kdo je za uskutečnění zodpovědný a kdo bude na činnosti spolupracovat. Konkrétní činnosti na celé akci probíhají v pracovních skupinách, které mohou být vedeny facilitátorem, který usnadňuje komunikaci. Celý proces MA 21 pak má na starosti koordinátor MA 21.

3.7. Kritéria pro hodnocení UR na místní úrovni v Místní Agendě 21

Proces Místní Agendy 21 se musí, jak již bylo zmíněno, řídit principy udržitelného rozvoje. Existuje několik sad indikátorů, které hodnotí udržitelnost obcí, měst a regionů. Na evropské úrovni jsou to například Společné evropské indikátory (Common European Indicators - ECI) nebo indikátory vzniklé v projektu TISSUE, které jsou určeny pro města nad 100 tisíc obyvatel. Sledování indikátorů ECI se v ČR zabývá TIMUR – Týmová iniciativa pro místní udržitelný rozvoj, v rámci níž tyto indikátory sleduje v ČR několik měst. Obce a města by také měla v rámci MA 21 sledovat vlastní specifické indikátory, kterými zhodnocují oblasti, které jsou pro rozvoj jejich municipality klíčové a na kterých se shodla i veřejnost.

Stěžejním dokumentem pro tuto diplomovou práci jsou **Kritéria pro Místní Agendy 21**¹², která byla vytvořena Pracovní skupinou pro MA 21 při Radě vlády pro udržitelný rozvoj

¹² V příloze č. 14

(RVUR). Kritéria nyní procházejí procesem testování. Aplikována jsou pomocí Databáze MA 21 v ČR, která je k dispozici veřejnosti na webových stránkách CENIA (www.ma21.cz). Municipality, které se do ní zaregistrují postupem času prokazují splňování či nesplňování jednotlivých kritérií. Dle stupně jejich naplňování obdrží adekvátní certifikát, jímž se mohou dále prokazovat. Tento systém hodnocení je výsledkem snahy o dosažení objektivizace a srovnání MA 21 v ČR, tento systém je ještě stále ve vývoji.

Kromě těchto Kritérií uvádí Metodika pro místní Agendy 21 **stručný přehled základních principů UR**, které jsou pro proces MA 21 klíčové a nesmí v něm být zanedbány. Jedná se o tyto:¹³

1. propojení základních oblastí života – ekonomické, sociální a životního prostředí,
2. dlouhodobá perspektiva,
3. kapacita životního prostředí je omezená,
4. předběžná opatrnost,
5. prevence,
6. kvalita života,
7. sociální spravedlnost,
8. zohlednění vztahu „lokální – globální“,
9. vnitrogenerační a mezigenerační odpovědnost (či rovnosti práv),
10. demokratické principy.

Z těchto principů vychází i další část této práce. Jsou výběrem principů UR zaměřeným na místní udržitelnost.

3.8. Problémy s realizací Místní Agendy 21

Problémy procesu MA 21 uvádím na základě průzkumu, který jsem provedla v agentuře CENIA v květnu r. 2005. Respondentům (koordinátorům MA 21 zaregistrovaných v tehdejší Databázi MA 21 v ČR) bylo položeno několik otázek, z nichž uvádím odpovědi na některé z nich.

Na otázku týkající se důvodu zapojení do procesu MA 21 respondenti uváděli nutnost

¹³ Metodika pro místní Agendy 21, MŽP a ČEÚ, 2003

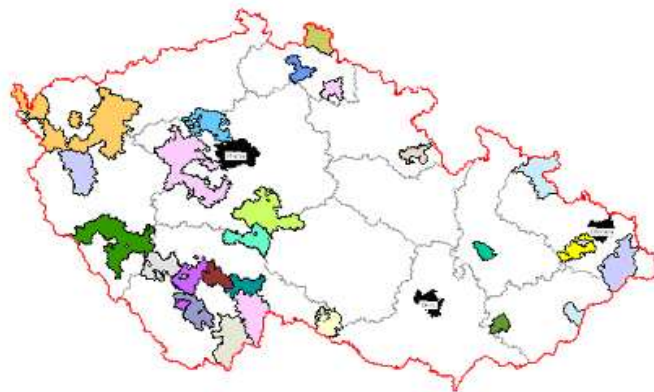
prosazování udržitelného rozvoje jako takového, a to především na místní úrovni. Jejich snahou je, aby byl UR přijat jako samozřejmá věc jak samosprávou, tak i celou veřejností.

Na otázku zjišťující problémy s realizací MA 21 respondenti uváděli jako hlavní problém nezájem veřejnosti o záležitosti obce, neochotu podílet se na správě obce a upřednostňování vlastních individuálních zájmů a to i mezi občany, kteří jsou správou obce pověřeni. Dalším problémem se ukázala být nevědomost, neznalost pojmu MA 21 a s ním spojených výrazů.

Na otázku dotazující možnou pomoc s realizací MA 21 respondenti uváděli, že by jim pomohla distribuce příkladů dobré praxe, propagace a medializace MA 21 a s tím související potřeba vzdělávání a školení, jak úředníků, tak i veřejnosti a potřeba zvýšení informovanosti. Od uplatňování principů MA 21 se očekává především větší míra zapojení občanů do rozhodování a dalších procesů v obci, což má zajistit intenzivní komunikaci mezi občany a samosprávou.

4. Úvod k programu LEADER

4.1. Obecný úvod o LEADERu+

Obr. č. 2: Mapa ČR: oblasti zapojené do LEADERu

4.1.1. Vznik programu LEADER+

LEADER+ je jednou z iniciativ Evropské unie. Je to program, který je realizován v členských zemích v období let 2000 - 2006. LEADER+ navazuje na předchozí programy LEADER I (1991 - 1994) a LEADER II (1994 - 1999), které se však České republiky

netýkaly. Poprvé byl LEADER+ v ČR uplatněn v roce 2004, kdy bylo vybráno 10 MAS na celé tří leté programovací období 2004 - 2006. Zásady pro iniciativu LEADER byly schváleny 14. dubna 2000 Evropskou komisí.

V Návrhu společné pozice EU a ČR bylo stanoveno, že iniciativa LEADER+ nebude v plánovacím období 2004 – 2006 otevřena jako samostatný finanční zdroj, ale aktivity typu LEADER+ mohou být začleněny v rámci v rámci Operačního programu „Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství“ (dále OP Zemědělství). Další MAS, kromě zmíněných deseti, nejsou v období 2004 - 2006 vybírány, mohou se přihlásit pouze na investiční záměr c) osvojování schopností, podopatření 2.1.4. Rozvoj venkova.

Aktivity v rámci LEADERu+ jsou financovány z orientační sekce Evropského zemědělského orientačního a záručního fondu, jehož gestorem je Ministerstvo zemědělství (MZe). Implementace LEADERu+ je zaměřena na strategie pilotního charakteru pro integrovaný rozvoj venkova.

Hlavním cílem iniciativ Společenství je nastolení prostoru pro hledání inovací. Jde především o to, vyzkoušet nové přístupy a nové metody v oblastech, které jsou důležité pro všechny členské země Evropské unie. Následně je snahou podle získaných zkušeností upravit nástroje politiky EU. Společenství však podporuje jen projekty, které vycházejí ze specifických místních strategií.¹⁴

Zkratka "LEADER" znamená "Liaison entre les actions economic rural - Propojování akcí hospodářského rozvoje venkova". Z toho vyplývá hlavní myšlenka programu. Je určen pro financování aktivit mikroregionů v oblasti rozvoje venkova se zaměřením na jeho hospodářskou stránku. V ČR se na něj mohly mikroregiony připravovat už v roce 2002 v rámci Programu obnovy venkova, dotačního titulu 7, kde mohly předkládat projekty připravené v souladu s LEADERem+.

Státy program LEADER implementují skrze Národní programy LEADER+, které splňují podmínky LEADERu, ale jsou oblastně specifické. Státy si mohou vybrat prioritní oblasti, které chtějí podporovat, a cíle, kterých chtějí na svém území dosáhnout. Iniciativa LEADER se zakládá na zkušenosti z EU, že venkovské oblasti mají potenciál aktivně ovlivňovat svůj rozvoj směrem k trvalé udržitelnosti, pokud k tomu mají prostor a možnosti. Program LEADER+ vychází také z myšlenky, že rozvoj venkova se nezakládá pouze na konkurenceschopném zemědělství, ale i na nutnosti podporovat rozvoj nových aktivit, inovací a tvorbu pracovních míst.

¹⁴ Sustainable Theory – Unsustainable Practice?, FoEE, 2002

4.1.2. Obecné cíle LEADERu+

Hlavní ideou LEADERu je vytvoření „*životaschopného sociálního a ekonomického prostředí. Projekty financované LEADERem mají vést k trvalé udržitelnosti venkovských oblastí a utužování partnerství.*“¹⁵

Jde o to, pomoci lidem žijícím na venkově hledat dlouhodobý potenciál území, ve kterém žijí a které nejlépe znají oni sami. Taková podpora se má uskutečňovat spolu se zaváděním kvalitních a místně specifických *strategií pro trvale udržitelný rozvoj.*

Cílem je nalezení nových metod pro:¹⁶

- podporu přírodního a kulturního dědictví,
- posilování ekonomického prostředí a
- zlepšení organizačních schopností komunit.

LEADER má také stanoveny dvě cílové skupiny obyvatelstva, jimiž jsou ženy a mladí lidé. Tyto cílové skupiny jsou určeny ze strany EU, nicméně je na členských zemích, aby zvážily jejich adekvátnost. Lze je rozšířit například o seniory, nezaměstnané, pracovníky a podniky zasazené restrukturalizací, atd.

4.1.3. Obecné aktivity v programu LEADER+

Pro dosažení svého poslání má LEADER+ stanoveny **tři klíčové aktivity**, které financuje. (Jejich podrobnější popis je uveden v příloze č. 5)

- 1. Strategie integrovaného územního rozvoje venkova pilotního charakteru**
- 2. Podpora spolupráce mezi venkovskými územími**
- 3. Zřizování sítí**

Výhodou LEADERu+ je, že umožňuje akce malého rozsahu a také to, že počítá s vytvářením sítí na národní i mezinárodní úrovni. Tím vzniká potenciál i pro přenositelnost projektů a spolupráci při jejich realizaci, což je jednou z důležitých vlastností LEADERem financovaných projektů.

¹⁵ LEADER+ a POV, www.isu.cz

¹⁶ Zásady EK pro iniciativu LEADER+, EK, 2000

Posláním programu je poskytnutí pomoci venkovu v reagování na měnící se společenské podmínky a vyrovnání se s novými problémy venkova jako je role zemědělství pro venkov, rostoucí nároky spotřebitelů na kvalitu zboží, vzrůstající povědomí o problematice životního prostředí, stále větší integrace světové ekonomiky a rychlé šíření nových technologií.

4.1.4. Metoda realizace programu LEADER+ v ČR

V ČR je finanční pomoc v rámci LEADERu+ poskytována na prioritě II. Rozvoj venkova, rybářství a odborné vzdělávání, v rámci níž funguje podopatření Rozvoj venkova typu LEADER+. V tomto podopatření se poskytuje podpora na investiční záměr b) realizace strategie a investiční záměr c) osvojování schopností.

Program LEADER+ je realizován na principu partnerství uvnitř jednotlivých mikroregionů. Partnerství je totiž důležitým prvkem v udělování legitimacy realizovaných aktivit, napomáhá jejich koordinaci, zajišťuje transparentnost a zefektivňuje využití finanční podpory.¹⁷ Projekty v rámci LEADERu+ jsou realizovány v cílových oblastech integrované strategie rozvoje, kterou má na starosti místní akční skupina, která je také odpovědná za implementaci programu LEADER+. MAS jsou v každém z členských států vybírány na základě výběrových kritérií, která zaručují schopnost program realizovat v praxi, každý stát si přitom stanovuje také vlastní kritéria pro výběr MAS do národního programu LEADER.

Vybrané MAS vyhláší výzvy na předkládání projektů ve svém regionu. Samy si určují kritéria a požadavky, na základě kterých projekty hodnotí a vybírají.

MAS musí splňovat daná kritéria. Musí se skládat z vyváženého a reprezentativního výběru partnerů z různých socioekonomických sektorů (ekonomický sektor, neziskové organizace, podnikatelé, zemědělci) daného území a veřejná správa nesmí být zastoupena více jak 50 %. Na úrovni rozhodování musí být zastoupeni ekonomičtí partneři a sdružení nejméně 50%. Členové MAS musí pocházet z daného území, MAS musí prokázat svou kvalitu, to znamená schopnost společně vytvořit a uplatnit v praxi strategii rozvoje daného území. MAS si také musí zvolit formu, jakou bude spravovat veřejné prostředky, a to buďto prostřednictvím administrativního a finančního vedoucího nebo formou společné právní struktury. LEADER+ je na rozdíl od předchozích programů LEADER (I, II) byly zaměřeny na

¹⁷ Public eye on the EU funds, FoEE, 2005

problémové oblasti) určen všem venkovským oblastem, které mají náležité lidské, finanční a ekonomické zdroje. Podporuje životaschopné rozvojové strategie, které představují malá venkovská teritoria ve smyslu geografickém, sociologickém, ekonomickém a současně musí splňují kritérium, že jsou územím s počtem obyvatel od 10 000 do 100 000, kde je hustota obyvatelstva okolo 120 ob/km². Mikroregion musí být také geograficky, ekonomicky nebo sociálně homogenní území.

V rámci podopatření OP typu LEADER+ je podpora poskytována pro dva investiční záměry:

- realizace strategie,
- osvojování schopností.

— Při realizaci tohoto podopatření se obecně vychází z principů předpisu pro iniciativu Společenství LEADER+, kterým je Oznámení Komise členským státům¹⁸. Zde jsou stanoveny obecné cíle iniciativy, vymezeny podmínky účasti a definován obecný rámec přijatelnosti. Podporovány jsou jen MAS, které mají připravené integrované územní strategie rozvoje venkova pilotního charakteru a které splňují principy stanovené v dokumentu Oznámení Komise. Strategie MAS musí být zaměřena na jedno z těchto témat^{19,20}:

1. využívání nového know-how a nových technologií ke zvýšení konkurenceschopnosti místních produktů a služeb,

-2. zlepšování kvality života a životního prostředí ve venkovských oblastech,

-3. zvyšování přidané hodnoty místních produktů, lepší přístup na trh a lepší marketing pro místní produkty malých výrobců,

4. efektivní využívání přírodního a kulturního dědictví.

MAS v rámci LEADERu+ v ČR byly vybrány v roce 2004. Tyto MAS dále podávají výzvu na předkládání projektů pro realizaci strategie rozvoje ve svém mikroregionu. Druhý investiční záměr, osvojování schopností, je určen pro financování osvojování schopností

¹⁸ Zásady Evropské Komise pro iniciativu LEADER+ - Oznámení Evropské komise pro členské země ze 14. dubna 2000, která stanoví Zásady pro iniciativu Společenství pro rozvoj venkova (LEADER+), EK, 2000

¹⁹ Pravidla, kterými se stanovují podmínky pro poskytování finanční pomoci na realizaci integrovaných územních strategií rozvoje venkova v rámci podopatření 2.1.4. Rozvoj venkova (podopatření typu LEADER+) Operačního programu Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství na období 2004 – 2006, Pravidla MAS, MZe

²⁰ Podrobný přehled témat je uveden v příloze č. 6

Naformátováno: Odrážky a číslování

Naformátováno: Odrážky a číslování

nezbytných pro přípravu venkovských komunit na přípravu a realizaci lokálních strategií rozvoje venkova. Žadatelem zde může být MAS nebo subjekty, spojující se za účelem založení MAS, řešení organizačních záležitostí MAS (netýká se jen vybraných deseti MAS) a vytvoření Strategie rozvoje²¹.

Vedle realizace drobných inovativních a experimentálních projektů ve specifických podmínkách regionů je velký důraz kladen také na zabezpečení podmínek pro partnerství jak v rámci regionu, tak v rámci republiky a Evropské unie. Aby bylo možné šířit nové informace, metody a zkušenosti, vytvářejí se regionální, národní a mezinárodní sítě LEADER+, které vzájemně spolupracují a vytvářejí informační centra – tzv. observatoře venkovských oblastí.

4.1.5. Principy LEADERu+

Pro realizaci svých cílů má **LEADER+ stanoveny některé zásady** (přímo i nepřímo), jejichž úkolem je implementaci programu posilovat. Jedná se o tyto:

- převzetí rozvojových aktivit na obyvatele regionů samotné
- zajištění místního přístupu
- decentralizované řízení
- programová integrace pilotních projektů
- přístup zdola
- využití dlouhodobého potenciálu
- trvalá udržitelnost
- inovace
- jednotná místní rozvojová strategie
- místní partnerství v komunitě i mezi komunitami
- podpora spolupráce mezi sektory I mezi regiony
- rozvoj informačních a podnikatelských sítí

²¹ Pravidla, kterými se stanovují podmínky pro poskytování finanční pomoci na projekty z podopatření 2.1.4. Rozvoj venkova (podopatření typu LEADER+) v rámci Operačního programu Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství na období 2004 – 2006, MZe, 2004

4.2. Obecný úvod o LEADERu ČR

4.2.1. Vznik programu

Vzhledem k tomu, že iniciativa LEADER+ není v plánovacím období 2004 – 2006 otevřena jako samostatný finanční zdroj, jsou aktivity typu LEADER+ začleněny v rámci Operačního programu „Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství“ (OP Zemědělství). To bylo jedním z důvodů pro založení programu LEADER ČR, který má mimo jiné umožnit plynulé využívání iniciativy EU LEADER od roku 2007.

Program LEADER ČR navazuje na podpory vydávané v rámci Programu obnovy venkova, který na národní úrovni skončil a jeho správa byla přesunuta na jednotlivé kraje. Program LEADER ČR je investiční a má jiný obsah, čímž je doplňkový k operačnímu programu Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství (podopatření typu LEADER+). Narozdíl od LEADERu+ je LEADER ČR financován ze státního rozpočtu ČR na daný rok.

Poslání programu shrnuje následující citace. Program má podporovat „realizaci investičních projektů zapadajících do originálních, integrovaných a kvalitních strategií udržitelného rozvoje, smyslem je vyzkoušení nových forem zlepšování kvality života ve venkovských oblastech, posilování ekonomického prostředí a zhodnocování přírodního a kulturního dědictví a tím zlepšování organizačních schopností venkovských mikroregionů.“²²

4.2.2. Cíle programu LEADER ČR

LEADER ČR je určen pro venkovské regiony, které vytvářejí své rozvojové strategie a záměry, je však určen také jednotlivým subjektům v rámci těchto regionů, které realizují konkrétní projekty.

Cíl Programu je podobný jako u LEADERu+. Jde o to podporovat inovace při zavádění a realizaci investičních projektů v rámci místních rozvojových strategií, podporovat tvorbu originálních integrovaných strategií rozvoje venkovských mikroregionů a aktéry na místní úrovni k tomu, aby uvažovali o potenciálech a využití jejich území v dlouhodobé perspektivě.

²² Dokumentace programu 229220, Podpora rozvoje venkovských regionů, MZe, 2004

Program se zaměřuje na tyto cíle, které zároveň představují tři dotační tituly:

1. Nové formy zlepšení kvality života ve venkovských oblastech.
2. Nové formy posílení místního ekonomického prostředí a tvorby pracovních míst.
3. Nové formy zhodnocení místních přírodních a kulturních zdrojů.

Tyto specifické cíle jsou zastřešeny cílem celkovým: „**Zlepšení organizačních schopností venkovských mikroregionů.**“

4.2.3. Aktivity v programu LEADER ČR

LEADER ČR se zaměřuje na následující **druhy aktivit:**

1. Realizace strategie rozvoje mikroregionu: Zahrnuje konkrétní investiční projekty v mikroregionu vycházející z priorit strategie uvedených v záměru MAS. Cílem této aktivity je především podpora experimentálních rozvojových strategií. Tato aktivita se ale musí vyznačovat vlastnostmi jako je: kvalita strategie, trvalost efektů, musí se vycházet z jednotlivého tématu (dotačního titulu), je doplňkem k ostatním programům a je přenositelná.

2. Společné projekty: Tato aktivita zahrnuje realizaci "zrcadlových" investičních projektů v různých regionech nebo v ČR a v dalších státech EU, využití metod řízení a realizace pomocí vzorů nebo expertů z jiného regionu nebo státu EU, realizaci společného projektu ve městě a ve venkovské obci. (Dotaci lze přitom poskytnout výhradně na projekty realizované na území ČR a ve schváleném mikroregionu.)

3. Informační síť: Tato aktivita se zakládá na vytváření informační regionální, celostátní a mezinárodní sítě s využitím internetu a podnikatelské sítě. Cílem je podpora dialogu a harmonizace mezi jednotlivými partnery programu, podpora výměny zkušeností, dobré praxe a posilování partnerství.

V rámci jednotlivých dotačních titulů uvádí Dokumentace Programu LEADER ČR seznam činností, které jsou podporovány. Přehled konkrétních aktivit je uveden v příloze č. 7.

4.2.4. Metoda realizace programu LEADER ČR

Příjemcem podpory z programu jsou ziskové i neziskové subjekty, které svými projekty naplňují schválený záměr MAS a tím i strategii rozvoje mikroregionu. Předpokladem LEADERu ČR je existence MAS, stejně jako je tomu v případě LEADERu+. MAS provádějí

organizaci a administraci programu na úrovni mikroregionu. Ministerstvu zemědělství předkládají záměr pro účast v programu, který se zakládá na strategii rozvoje mikroregionu, a jsou odpovědné za jeho realizaci. Kritéria pro parametry MAS jsou shodná s kritérii uvedenými v kapitole o LEADERu+.

Podobně je tomu i s parametry, které musí splňovat mikroregion, co se týče velikosti, zalidnění, atd. V programu jsou zvýhodňovány mikroregiony s dlouhodobým úbytkem obyvatelstva a obce do 2000 obyvatel. Podmínkou pro finanční podporu je, že region musí mít již zpracovanou integrovanou strategii rozvoje a podporovaný projekt s ní musí být v souladu.

Program LEADER ČR se ukázal jako efektivní v řešení aktuálních problémů venkova. Stát proto hodlá program LEADER ČR podporovat i v budoucnosti, a to až do roku 2007. K tomuto datu bude možné využívat finanční podporu z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EAFRD) pro období 2007 - 2013.²³

V příloze č. 8 je uveden přehled projektů, které byly v rámci programu LEADER+ a LEADER ČR iniciovány (přehled dle výsledků výzkumu zástupců podpořených MAS).

4.2.5. Principy uplatňované v programu LEADER ČR

Program LEADER ČR se zakládá na stejných principech a zásadách jako LEADER+ obecně.

Tabulka č.1: Srovnávací tabulka programu LEADER+ a LEADER ČR

Oblast	LEADER+	LEADER ČR
Zaměření	Neinvestiční	Investiční (do 10% neinvestiční)
Financování	EU a státní rozpočet + vlastní zdroje	Státní rozpočet + vlastní zdroje
Dotační tituly/ Investiční opatření	1. Realizace strategie 2. Osvojování schopností	1. Zlepšení kvality života ve venkovských oblastech. 2. Posílení místního ekonomického prostředí a zhodnocení místní produkce. 3. Zhodnocení přírodních a

²³ Budoucnost rozvoje venkova, Zpravodaj MZe, 2005/3

		kulturních zdrojů.
Cíle	<ol style="list-style-type: none"> 1. Podpora přírodního a kulturního dědictví. 2. Upevnění ekonomického prostředí s příspěvkem k tvorbě pracovních míst. 3. Zlepšení organizačních schopností komunity. 	<p><u>Celkový:</u> Zlepšení organizačních schopností venkovských regionů</p> <p><u>Specifické:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Nové formy zlepšení kvality života ve venkovských oblastech. 2. Nové formy posílení místního ekonomického prostředí a tvorby pracovních míst. 3. Nové formy zhodnocení místních přírodních a kulturních zdrojů.
Aktivity	<ol style="list-style-type: none"> 1. Strategie integrovaného územního rozvoje venkova pilotního charakteru. 2. Podpora spolupráce mezi venkovskými územími. 3. Zřizování sítí. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Realizace strategie rozvoje regionu 2. Společné projekty 3. Informační sítě
Návaznost na:	Iniciativu LEADER I a LEADER II	Iniciativu LEADER+
Zahájení	září 2004: 10 MAS na 3 roky	2004, 2005

5. Porovnání metodik realizace Místní Agendy 21 a programu LEADER

Zázemí a organizace na celostátní úrovni

Program LEADER má v obou formách stabilní podporu jak na státní, tak na evropské úrovni. Jeho organizace a implementace je celostátně koordinována, organizační ústředí je na MZe, spolupracují ale i další organizace jako jsou Regionální zemědělské agentury, SZIF, atd. Program je realizován na základě konkrétních a přesně stanovených pravidel, která musí subjekty splňovat, pokud se do něj chtějí zapojit. Vstup do programu je dobrovolný, nicméně omezený parametry mikroregionu.

Místní Agenda 21 nemá koordinační centrum srovnatelné s MZe. Neexistuje ani celostátní registr, který by zajišťoval přehled o všech aktivitách konaných v rámci této iniciativy. Tuto roli by mohla plnit národní Databáze MA 21, kterou vytvořilo MŽP za spolupráce CENIE a NSZM. V praxi záleží na konkrétních municipalitách, zda se k MA 21 přihlásí a místní zastupitelstvo ji přijme jako závazný dokument a bude toto rozhodnutí respektovat i

v budoucnosti. Jedná se o iniciativu dobrovolnou, centrálně nekoordinovanou. Co se týká pravidel realizace MA 21, existuje Metodika pro Místní Agendy 21 a Kritéria pro MA 21, která vytvořila Pracovní skupina pro MA 21 při RVUR. Tato sada Kritérií bude upravena na základě testování, které právě probíhá. Kritéria jsou také součástí Databáze MA 21, která bude plnit úlohu celostátního registru a její součástí bude udělování certifikace o kvalitě realizované MA 21.

Zázemí a organizace na místní úrovni

Program LEADER je určen pro mikroregiony, které splňují daná kritéria (viz příslušná kapitola). Implementace programu na úrovni mikroregionu je zajišťována místními akčními skupinami, které jsou za realizaci odpovědné. MAS jsou registrovaným oficiálním sdružením s právní subjektivitou, o.p.s. nebo o.s. Realizace aktivit v rámci programu by se měla dít se zapojením veřejnosti, avšak v praxi je možné toto hledisko zanedbat, protože není zcela kontrolováno a není bezprostřední podmínkou udělení dotace.

MA 21 je určena pro zastupitelstva obcí, měst a regionů. Místní realizace MA 21 je organizována místním koordinátorem, jehož činnost samospráva podporuje. V MA 21 jde o koordinaci rozvojových aktivit směrem k udržitelnosti. Nedílnou součástí uplatňování MA 21 je zapojování veřejnosti. Protože je tato činnost dobrovolná a je jedním z nejsilnějších prvků této iniciativy, lze předpokládat snahu o jeho maximální možné uplatnění. Je to také jeden z důvodů zavádění MA 21.²⁴ Realizace MA 21 závisí na podpoře ze strany samosprávy. Je tedy možné, aby se změnou po komunálních volbách byl směr rozvoje obce změněn. Proto se klade velký důraz na zapojení veřejnosti a veřejnou kontrolu rozhodování obce, aby bylo dosaženo dlouhodobosti rozvoje tak, jak je naplánován ve strategickém plánu. Veřejnost je zde jakousi zárukou kontinuity a zároveň hlídacím psem při naplňování akčního a strategického plánu. Proto je však bezpodmínečně nutná osvěta jak mezi zaměstnanci místního úřadu a zastupiteli, tak v široké veřejnosti.

Motivace a finance

Jedním z důvodů ke vstupu do programu LEADER je získání finanční částky za předpokladu splnění daných kritérií a úspěšné ve výběrovém řízení. Motivem je předpokládaná snaha udržet obyvatelstvo na venkově a zajistit dobrou kvalitu života.

Motivem pro realizaci MA 21 je snaha o realizaci udržitelného rozvoje a lepší komunikaci místní samosprávy s veřejností. *„MA 21 je také chápána jako proces, který umožňuje zapojení veřejnosti do dění v obci a všech jejích procesů plánování a rozhodování. S tím*

²⁴ Vyplývá to z výzkumu CENIA provedeného v květnu r. 2005

souvisí i výhody komunikační, samospráva je v dialogu s veřejností, ta může vyjadřovat své potřeby a názory a samospráva je bere v potaz při rozhodování. Respondenti ve svých odpovědích očekávají i zvýhodnění při žádostech o finance, např. z EU, slibují si větší odpovědnost občanů za své životní prostředí a zároveň jeho lepší kvalitu.“²⁵ V současné době neexistuje konkrétní program, který by zajišťoval finanční zdroje přímo na realizaci MA 21. MA 21 slouží pouze jako jakási záruka transparentnosti a snahy o dobré řízení obce.

Konkrétní aktivity a dlouhodobost

Aktivity v rámci programu jsou pevně stanoveny a vyjmenovány v závazných dokumentech. Program podporuje jen vybrané rozvojové aktivity, které mají společné některé vlastnosti jako je inovativnost, originalita, atd. (Konkrétní aktivity jsou uvedeny v přílohách.) Co se týká dlouhodobosti těchto aktivit, ta je určována dalšími trendy ve financování rozvoje venkova v EU i ČR. Do budoucna je plánován program EAFRD, který bude z metody LEADER vycházet. Jak již bylo zmíněno výše, dlouhodobost je v MA 21 dána strategickým plánem vytvářeným spolu s veřejností a zastoupením zájmových skupin. Tím je zaručena kontinuita směru rozvoje. Strategický plán, tvořený obvykle na 15-20 let je doplněn akčním plánem, který se vztahuje na období nadcházejících dvou let a obsahuje rozvržení konkrétních činností vedoucích k naplnění strategického plánu.

Strategie rozvoje a strategický plán

Klíčovým prvkem v programu LEADER je vytvoření Strategie rozvoje, která má dlouhodobý charakter a je závazná pro následné aktivity, které program rovněž podporuje. Mikroregion tak má do jisté míry určenou cestu, jakou se má vyvíjet. Sjednocujícím cílem je udržení života na venkově, zabránění vylidňování a vytváření pracovních míst.

O strategickém plánu v MA 21 jsem se zmínila výše.

Tabulka č. 2: Souhrnná srovnávací tabulka programu LEADER+ a LEADER ČR vůči MA 21

Oblast	LEADER	MA 21
Obecné zázemí	MZe a další instituce, EU, závazné dokumenty	Agenda 21, OSN
Organizace	MAS	místní koordinátor
Financování	státní rozpočet, vlastní	vlastní zdroje a další dle

²⁵ Výzkum CENIA, květen 2005, www.ma21.cz

	zdroje, EU	možností
Registrace zapojených subjektů	registrace žádostí o podporu a udělených dotací	pro zájemce Databáze MA 21
Strategie rozvoje	je podmínkou pro další žádosti v programu	vytváří si ji municipalita nezávisle
Dlouhodobý trend rozvoje	dán politikou rozvoje venkova EU a ČR	záleží na místním společenství a místních politických změnách
Převážný důraz na:	udržení života na venkově, ekonomické posílení venkova, pracovní místa, technologie, inovace	komunikace s veřejností, realizace UR na místní úrovni
Závaznost	pravidla programu, zapojení dobrovolné	zapojení dobrovolné, bez závazných pravidel, nedefinovaná podstata procesu MA 21 (potenciálně dle Kritérií MA 21)
Kritéria procesu	stanovena povinná + vlastní dle zaměření Strategie rozvoje a projektů	Kritéria MA 21, která se v současnosti testují.

6. Textová analýza dokumentů LEADERu+ a LEADERu ČR

6.1. Výběr dokumentů pro textovou analýzu

Dokumenty, které jsem analýzu použila, jsem vybírala podle několika kritérií. Klíčová byla kritéria jako je výskyt informací o obsahu programu, jeho fungování a zásadách, aktivitách a cílech. Vybraný typ dokumentů také musel splňovat podmínku porovnatelnosti s dokumenty dostupnými pro oba programy. Z tohoto důvodu jsem vyřadila dokumenty, které se vztahují spíše k organizačním záležitostem, dokumenty neoficiální (jako jsou informační letáky, atd.).

6.1.1. Analýza dokumentů k LEADERu+

Tabulka textové analýzy je pro svou objemnost uvedena v příloze č. 9. Odkaz "Zásady EK" v tabulce odkazuje na dokument "Zásady Evropské Komise pro iniciativu LEADER+ - Oznámení Evropské komise pro členské země ze 14. dubna 2000, která stanoví Zásady pro

iniciativu Společenství pro rozvoj venkova (LEADER+)“²⁶. Z tohoto dokumentu plynou i zásady pro LEADER+ realizovaný v ČR. Dokument byl vybrán pro analýzu, protože obsahuje velké množství informací a pro analyzovanou iniciativu je závazný. Dokument “Pravidla, kterými se stanovují podmínky pro poskytování finanční pomoci na projekty z podopatření 2.1.4. Rozvoj venkova (podopatření typu LEADER+) v rámci Operačního programu Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství na období 2004 – 2006”, který by teoreticky přicházel v úvahu pro analýzu totiž podrobnosti ohledně zásad neobsahuje a omezuje se výhradně na organizační záležitosti realizace programu. Pro doplnění podrobností o LEADERu+ v ČR jsem analyzovala i dokument „Pravidla, kterými se stanovují podmínky pro poskytování finanční pomoci na realizaci integrovaných územních strategií rozvoje venkova v rámci podopatření 2.1.4. Rozvoj venkova (podopatření typu LEADER+) Operačního programu Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství na období 2004 – 2006“ (dále Pravidla MAS).

6.1.2. Analýza dokumentů k LEADERu ČR

Tabulka textové analýzy je uvedena v příloze č. 10. Analýza byla provedena na základě dokumentu “Pravidla pro poskytování dotací ze státního rozpočtu v rámci programu LEADER ČR”(v tabulce jako “Pravidla”). Na rozdíl od dokumentu Pravidel k programu LEADER+ je tento dokument svým obsahem vyhovující pro analýzu zásad realizace programu.

6.1.3. Výběr testovací sady kritérií udržitelnosti

Pro zpracování analýzy jsem se zaměřila na výběr principů, které by byly reprezentativní pro účel rozebrání klíčových dokumentů týkajících se programu LEADER. Protože se tento program zaměřuje na více aspektů rozvoje, snažila jsem se vytvořit sadu indikátorů, která by vystihovala tyto oblasti. Některé principy UR už ze své podstaty nemohou být v programu LEADER uplatněny, nebo pouze druhotně, což nelze z dostupných dokumentů vyvodit.

Při vytváření vlastní sady principů jsem vycházela z těchto sad principů:

1. principy udržitelného rozvoje (I. Rynda)²⁶
2. principy z Bellagia²⁷

²⁶ příloha č. 1

²⁷ příloha č. 2

3. principy z Národní Strategie udržitelného rozvoje ČR (dále NSUR) ²⁸

4. principy z Metodiky pro Místní Agendy 21 (dále Metodika MA 21) ²⁹

1. Principy I. Ryndy jsou dostatečně komplexní a tematicky utříděné, umožňují vybrat principy tak, aby se dala podrobněji zkoumat jedna oblast. Zvláště jsem se zaměřila na kategorii II. – Strategické principy, protože implementace LEADER je založena právě na vytvořené strategii rozvoje, která určuje povahu všech následných projektů a akcí v regionu.

2. Tyto principy obsahují spíše metodologické zásady pro sledování udržitelného rozvoje obecně. Pro diplomovou práci proto mnoho z nich není možné použít přímo konkrétně.

3. Principy z NSUR nejsou celkově příliš komplexní, nicméně chtěla jsem je použít pro doplnění principů, které jsem vybrala z výše zmíněné sady tak, abych vystihla ve své analýze i aspekty, které nemusí být ve zkoumaných dokumentech typické.

4. Tyto principy jsem použila jako kontrolní pro dosud vytvořenou sadu. V této sadě jsou zahrnuty pouze ty principy, které jsou klíčové pro proces Místní Agendy 21. Proto jsem podle této sady kontrolovala, jestli mám tyto klíčové principy v té své obsažené a některé jsem doplnila.

Obecně byly principy vybírány podle těchto požadavků:

- musí existovat možnost, že jsou v programu LEADER uplatněny,
- musí být zastoupeny všechny tři pilíře UR,
- principy musí být natolik obecné či konkrétní, aby bylo možné je identifikovat v obecném dokumentu k programu LEADER,
- musí být zastoupeny principy, které se alespoň částečně týkají cílů a aktivit programu LEADER,
- musí být uplatnitelné na úrovni mikroregionu.

Výběr principů I. Ryndy:

Ze základních hodnotových principů jsem vybrala po jednom principu za každou kategorii, neboť toto téma není pro program LEADER stěžejní a nelze očekávat, že k většině principů budou v dokumentu nalezeny citace. Ze druhé oblasti **Strategických principů** jsem vybrala většinu principů, vyřadila jsem jen ty, které je z podstaty programu realizovat nemožné. Toto téma je pro program ústřední a udává povahu všech aktivit, které se v jeho rámci realizují. Z oblasti **taktických a ekonomicko-technických principů** jsem vybírala principy především

²⁸ příloha č. 3

²⁹ příloha č. 4

podle kritéria uplatnitelnosti **na úrovni regionu** a také na základě faktu, že v programu jde o realizaci **rozvojové strategie** regionu na základě **partnerství** pomocí projektů **malého rozsahu**. V hledisku taktickém jsem proto vybrala principy týkající se **lidského rozměru** a povahy **řízení**. Tatož kritéria byla klíčová i pro výběr ze druhého hlediska: ekonomicko-technického, kde jsem se soustředila na principy zachycující **kvalitativní rozměr technologií** a **povahu ekonomické podpory**. Nevybrala jsem principy, které jsou příliš konkrétní a které nejspíše v obecných dokumentech k programu nebudou zmíněny.

Výběr ze sady principů NSUR a Metodiky pro Místní Agendy 21

Principy uvedené v NSUR ČR jsem použila jako kontrolní pro stanovenou sadu. Ukázalo se, že principy NSUR jsou výběrem z principů obsažených v sadě I. Ryndy.

Principy z Metodiky MA 21 jsem rovněž použila jako kontrolní, nicméně jsem z nich některé vybrala jako doplněk stanovené sady. Především šlo o principy ujasňující a explicitně vyjadřující charakteristiky udržitelného společenství. Doplnila jsem i principy, které jsem v původním výběru ze sady vyřadila, ale které se ukázaly pro analýzu dokumentů důležité. Vybrala jsem tyto:

- princip prevence,
- dlouhodobá perspektiva,
- zohlednění vztahu lokální – globální.

Takto vytvořenou sadu jsem doplnila o **další dvě kategorie**, které sice nejsou v sadách principů obsaženy, nicméně během analýzy se ukázalo, že jsou pro program LEADER klíčové a udržitelnosti napomáhají. Jedná se o kategorii: X1 - Princip partnerství jako spolupráce a X2 – Inovace a originalita.

6.2. Přehled zastoupení principů udržitelného rozvoje v materiálech k LEADERu+ a LEADERu ČR

Tabulka č. 3: LEADER+: Výskyt citací rozdělený dle: 1. aktivit, 2. cílů, 3. obecných zásad (pro dokument Zásady EK) a Pravidel a Témat (pro dokument Pravidla MAS):

Č.	Název principu	Zásady (Aktivita)	Zásady (Cíl)	Zásady (Obecně)	Pravidla MAS (Obec.)	Téma (Prav. MAS)
1.	princip autonomní hodnoty	-	-	-	-	-

Udržitelnost v programu LEADER+ a LEADER ČR - porovnání s Místní Agendou 21

	přírody					
2.	princip kvality života jednotlivce	1	-	-	1	2
3.	princip vědeckosti	1	-	3	-	2
4.	princip společné, sdílené, ale diferencované odpovědnosti v ochraně přírody	1	-	1	1	2
5.	princip odpovědnosti vůči budoucím generacím	1	-	-	1	-
6.	princip obnovy a údržby kulturní krajiny	1	1		1	3
7.	princip stabilizace a zlepšení sídelní struktury a udržení života na venkově	2	1	1	2	4
8.	princip rovných příležitostí	-	-	2	-	3
9.	princip limitu	1		1	-	1
10.	princip koheze	-	-	-	-	-
11.	princip subsidiarity	3	-	6	1	-
12.	princip vysoké úrovně ochrany životního prostředí	-	-	-	-	-
13.	princip synergie	-	-	1	-	-
14.	princip partnerství	3	-	3	2	-
15.	princip ekoeфекivity	-	-	2	-	1
16.	princip spolupodílení	2	-	6	2	7
17.	princip individuace	3	-	2	1	10
18.	princip dobrého řízení – vládnutí (kontrola, zpětná vazba, indikátory UR)	-	-	-	-	-
19.	princip ekonomických nástrojů (ekonomické odpovědnosti)	2	-	2	-	5
20.	princip technologizace	3	-	3	2	17
21.	princip preferování obnovitelných zdrojů před neobnovitelnými	-	-	1	-	1
22.	dlouhodobá perspektiva	-	-	1	2	1

23.	princip prevence	-	-	-	-	-
24.	zohlednění vztahu lokální – globální	-	-	-	-	-
X1.	princip partnerství jako spolupráce	3		9	2	4
X2.	inovace/originalita	5	-	1	3	-

6.2.1. Zhodnocení a závěr k LEADERu +

Jak vyplývá z tabulky, ani jeden ze zkoumaných dokumentů nezahrnuje zmínky o těchto principech:

- č. 1 princip autonomní hodnoty přírody,
- č. 10 princip koheze,
- č. 12 princip vysoké úrovně ochrany životního prostředí,
- č. 18 princip dobrého řízení – vládnutí,
- č. 23 princip prevence,
- č. 24 zohlednění vztahu lokální – globální.

Princip č. 1 zřejmě není zmíněn z toho důvodu, že program LEADER+ se na tuto problematiku nezaměřuje, i když v něm kvalita životního prostředí stojí na důležitém místě. O principu koheze se program rovněž nezmiňuje, ale problematika efektivity a výkonnosti je v něm klíčová. Nicméně týká se spíše efektivity partnerství v rámci mikroregionů. Princip č. 12 vyžaduje větší důraz na životní prostředí, než jak jsou definovány aktivity v rámci programu. Princip dobrého řízení není v programu přímo zmíněn, nicméně je jedním z jeho potenciálních cílů. V současnosti jsou však upřednostňovány aktivity zahrnující ekonomické posílení venkova, jako je zlepšování dostupnosti služeb, atd. O principu prevence se v žádném z analyzovaných dokumentů vůbec nepíše a program jej zcela opomíjí. Dokumenty se nezmiňují ani o problematice vztahu lokální-globální, program LEADER je zaměřen čistě na regionální podmínky. V dokumentech se píše o dopadech místních akcí na situaci v regionu a o budování partnerství, nicméně o této kategorii vztahu nejsou zmínky.

Co se týká **obecných zásad obsažených v dokumentu “Zásady EK”**, silně jsou zde zastoupeny tyto principy (jmenovány od nejčetnějších k méně četným):

- č. 11 princip subsidiarity,
- č. 16 princip spolupodílení,
- č. 3 princip vědeckosti,
- č. 14 princip partnerství,

č. 20 princip technologizace.

V **konkrétních aktivitách** programu, jsou podporovány nejvíce tyto principy (opět jmenovány od nejčtetnějších):

X2 inovace/originalita,

č. 11 princip subsidiarity,

č. 14 princip partnerství,

č. 20 princip technologizace.

Cíle programu jsou zaměřeny na tyto principy:

č. 6. princip obnovy a údržby kulturní krajiny

č. 7. princip stabilizace a zlepšení sídelní struktury a udržení života na venkově

Z analýzy vyplývá, že v dokumentech jsou jednoznačně podporovány principy subsidiarity, partnerství a technologizace. Přitom se v aktivitách klade velký důraz na jejich inovativnost a originální povahu. Dále jsou ve velké míře uplatněny principy spolupodílení a vědeckosti. V dokumentu jsou ale uplatňovány i další principy, jak je zřejmé z tabulky. Pro implementaci udržitelného rozvoje tyto principy zřejmě nebudou dostačující, nicméně je zřejmá jejich poměrně značná podpora. Dá se usuzovat, že program LEADER+ udržitelnost do značné míry podporuje, alespoň v těch oblastech, které má určeny jako stěžejní.

Pokud existují i nástroje pro jejich realizaci v praxi a program zahrnuje i metody jejich sledování a měření, které by vyústilo v konkrétní opatření, pak by se jednalo o velice důležitý program implementace UR na místní úrovni, podporující i mnohé zásady MA 21.

V dokumentu Pravidla MAS se nevyskytují žádné extrémní četnosti zmínek o jednotlivých principech UR. Ve větší míře (pouze 2x) jsou zde zmínky o těchto:

č. 7 princip stabilizace a zlepšení sídelní struktury a udržení života na venkově,

č. 14 princip partnerství,

č. 16 princip spolupodílení,

č. 20 princip technologizace,

č. 22 dlouhodobá perspektiva,

X1. princip partnerství (jako spolupráce).

V oblasti „témat“ a jednotlivých aktivit, které subjekty mohou v rámci nich realizovat, se vyskytují zajímavé hodnoty u některých principů. Takto jsou silně podporovány tyto principy (uvedeno od nejčtetnějších):

- č. 20 princip technologizace,
- č. 17 princip individuace,
- č. 16 princip spolupodílení,
- č. 19 princip ekonomických nástrojů (ekonomické odpovědnosti),
- č. 7 princip stabilizace a zlepšení sídelní struktury a udržení života na venkově,
- č. 6 princip obnovy a údržby kulturní krajiny,
- č. 8 princip rovných příležitostí.

Zvláště poslední zmíněný princip je vzhledem k ostatním výsledkům zajímavý, protože v jiných dokumentech o něm nejsou zmínky. LEADER v ČR tedy poměrně silněji podporuje rovnost příležitostí. Výsledky týkající se principu stabilizace a zlepšení sídelní struktury a udržení života na venkově je třeba chápat spíše orientačně, protože do jako udržení života na venkově lze chápat v podstatě jakoukoli akci konanou v rámci podpory jiných principů. Zařazovala jsem do tohoto principu tedy jen ty zmínky, které tento princip výslovně potvrzovaly.

Tabulka č. 4: LEADER ČR: Výskyt citací rozdělený dle: 1. aktivit, 2. cílů, 3. obecných zásad:

Č.	Název principu	Aktivita	Cíl	Obecně
1.	princip autonomní hodnoty přírody	-	-	-
2.	princip kvality života jednotlivce	-	-	1
3.	princip vědeckosti	2	-	1
4.	princip společné, sdílené, ale diferencované odpovědnosti v ochraně přírody	6	-	1
5.	princip odpovědnosti vůči budoucím generacím	-	-	2
6.	princip obnovy a údržby kulturní krajiny	9	1	1
7.	princip stabilizace a zlepšení sídelní struktury a udržení života na venkově	5	2	2
8.	princip rovných příležitostí	-	-	-
9.	princip limitu	-	-	1
10.	princip koheze	-	-	1
11.	princip subsidiarity	-	-	2
12.	princip vysoké úrovně ochrany životního prostředí	-	-	-
13.	princip synergie	-	-	-

14.	princip partnerství	-	-	2
15.	princip ekoeфекtivity	5	1	1
16.	princip spolupodílení	-	-	2
17.	princip individuace	3	-	1
18.	princip dobrého řízení – vládnutí (kontrola, zpětná vazba, indikátory UR)	-	-	-
19.	princip ekonomických nástrojů (ekonomické odpovědnosti)	4	-	1
20.	princip technologizace	7	1	-
21.	princip preferování obnovitelných zdrojů před neobnovitelnými	2	-	-
22.	dlouhodobá perspektiva	1	-	1
23.	princip prevence		-	-
24.	zohlednění vztahu lokální – globální	3	-	-
X1.	princip partnerství jako spolupráce	3	-	1
X2.	inovace/originalita	1	3	2

6.2.2. Zhodnocení a závěr k LEADERu ČR

Z analýzy vyplývá, že v analyzovaném dokumentu **nejsou obsaženy** tyto principy:

- č. 1 princip autonomní hodnoty přírody,
- č. 8 princip rovných příležitostí,
- č.12 princip vysoké úrovně ochrany životního prostředí,
- č.13 princip synergie,
- č.18 princip dobrého řízení – vládnutí (kontrola, zpětná vazba, indikátory UR),
- č. 23 princip prevence.

Princip č. 1 v žádném z analyzovaných dokumentů k programu LEADER není zmíněn. Princip rovných příležitostí v LEADERu ČR rovněž není zmíněn, podporuje jej pouze LEADER+ realizovaný v ČR. Může to být dáno také povahou podporovaných projektů v rámci obou forem programu. Princip vysoké úrovně ochrany životního prostředí není zastoupen, zřejmě z důvodu obecné povahy a zaměření programu, kde ochrana životního prostředí nehraje klíčovou roli, omezuje se pouze na zhodnocení dopadů projektů na životní prostředí. Princip synergie ani princip prevence nejsou zmiňovány ani druhotně. O principu č. 18 nejsou v dokumentech přímé zmínky, zřejmě proto, že se program týká mikroregionů, které jsou koordinovány nikoli samosprávou, ale sdružením osob z různých sektorů. Praxe

podobná dobrému řízení se však týká spravování a koordinace projektů.

V dokumentu jsou silně zastoupeny níže uvedené principy, a to opět ve formě konkrétních aktivit realizovaných v rámci projektů. Z těchto aktivit je zřejmé, které principy se promítají do praxe. Jsou to následující (uvedeny v pořadí od nejčetnějších):

- č. 6 princip obnovy a údržby kulturní krajiny,
- č. 20 princip technologizace,
- č. 4 princip společné, sdílené, ale diferencované odpovědnosti v ochraně přírody,
- č. 7 princip stabilizace a zlepšení sídelní struktury a udržení života na venkově,
- č. 15 princip ekoeфективности,
- č. 19 princip ekonomických nástrojů (ekonomické odpovědnosti).

Do principu č. 6 jsem zahrнула aktivity zaměřené na zlepšení životního prostředí a péče o krajinu. Princip technologizace je zde reprezentovaný aktivitami zaměřenými na různé druhy technologií a zhodnocení místních zdrojů. S principem č. 6 souvisí i princip č. 4, který je rovněž poměrně hojně zastoupen. V principu stabilizace a zlepšení sídelní struktury a udržení života na venkově jsou zahrnuty pouze zmínky, které byly zaměřeny primárně na tuto oblast. V posledních dvou principech jde o aktivity, které jsou zaměřeny na podporu místních zdrojů, místní produkce a podnikání.

Cíle v programu LEADER ČR podporují tyto principy:

X2 inovace/originalita,

- č. 7 princip stabilizace a zlepšení sídelní struktury a udržení života na venkově,
- č. 6 princip obnovy a údržby kulturní krajiny,
- č. 15 princip ekoeфективности,
- č. 20 princip technologizace.

Vzhledem k tomu, jak jsou tyto cíle formulovány, nelze s jistotou tvrdit, že budou realizovány udržitelným způsobem, nicméně mohou být podnětem pro mnohé další aktivity, které mohou udržitelnosti dosáhnout.

V kategorii **obecných zásad** nejsou četnosti zmínek o jednotlivých principech nijak extrémní. Silněji než jiné jsou zastoupeny zmínky podporující tyto principy:

- č. 5 princip odpovědnosti vůči budoucím generacím,
- č. 7 princip stabilizace a zlepšení sídelní struktury a udržení života na venkově,
- č. 11 princip subsidiarity,

- č. 14 princip partnerství,
- č. 16 princip spolupodílení,
- X2. inovace/originalita.

Všechny zmínky podporující tyto principy se vyskytly dvakrát. Jde veskrze o obecnější stanovení pravidel, která by měly respektovat jednotlivé aktivity.

Z výsledku provedené analýzy vyplývá, že program LEADER+ a LEADER ČR ve svých ustanoveních podporují UR poměrně významně. Obě formy programu nabízejí prostor pro realizaci projektů v rámci udržitelného rozvoje. Rozhodující pro praxi jsou však i metody, jakými jsou vybírány MAS a projekty, které jsou určeny k finanční podpoře. Pro realizace UR v rámci LEADERu je důležité, aby principy UR byly nejen zmíněny v dokumentech, ale aby byly také sledovány a MAS podle nich hodnoceny. Tomu se věnuji v další kapitole, která vychází z kritérií výběru MAS a jejich projektů.

7. Kritéria používaná v programech LEADER+, LEADER ČR a v MA 21

7.1. Kritéria používaná v LEADERu+

V programu LEADER+ jsou sledována kritéria v několika oblastech. Jedná se o „kritéria přijatelnosti projektu“, „monitorovací indikátory“ a „bodovací kritéria“. Konkrétní kritéria většinou nejsou stanovena obecně, protože si je stanovují jednotlivé MAS samy podle toho, jaké jsou jejich priority. MAS je prostředníkem mezi konkrétními příjemci podpory a MZe, které vybírá MAS, které dále podávají výzvy na projekty v rámci svého mikroregionu.

Konkrétní kritéria si MAS stanovují v tzv. „fiši“, v rámci níž si určí přijatelné výdaje, definují maximálně sedm oblastí podpory, popíší počet příjemců z řad podnikatelů, neziskových organizací, svazků měst a obcí, které hodlá podporovat, stanoví si kolika procenty žadatele podpoří a musí také popsat indikátory, podle kterých bude sledovat úspěšnost a kvalitu projektů a vytvoří bodovací systém pro výběr projektů.

A, Kritéria přijatelnosti projektu:

Konkrétní kritéria přijatelnosti jsou stanovena ve strategii příslušné MAS ve fiši. Na přijatelnost se vztahují dále jen obecná kritéria jako je rozloha a zalidněnost regionu, právní subjektivita MAS, atd.

B, Monitorovací indikátory:

Konkrétní monitorovací indikátory jsou rovněž definovány ve strategii příslušné MAS ve fiši a nejsou na obecné úrovni komplexně určeny. Tyto indikátory zahrnují indikátory výstupu, výsledku a dopadu. Jedním z povinných indikátorů výstupu je „počet vytvořených pracovních míst“, respektive počet pracovních míst před zahájením a po ukončení projektu, přičemž se sleduje naplnění plánovaného počtu míst. Co se týká indikátorů výsledku, stanovují se dva až tři monitorovací indikátory výsledku až ve fázi po výběru strategií a projektů, neboť podporované aktivity jsou velice různorodé. Totéž se týká indikátorů dopadu.

C, Bodovací kritéria:

Bodovací kritéria jsou stanovena ve Strategii dané MAS ve fiši. Bodovací kritéria jsou v obecné rovině formulována jen pro investiční záměr ke 2. skupině. Pro investiční záměr realizace strategie jsou bodovací kritéria uvedena ve strategii MAS. Co se týká investičního záměru 2. skupiny - osvojování schopností, jsou kritéria tato:

Tabulka č. 5: LEADER+: Bodovací kritéria

Číslo	Kritérium	Možný bodový zisk
1.1.	MAS je založena	40
1.2.	MAS je připravována	20
2.1.	Strategie rozvoje území: připravená	40
2.2.	Strategie rozvoje území: rozpracovaná	20
2.3.	Strategie rozvoje území: není	0
3.	Respektování principu partnerství	10
4.	Prokazatelné zkušenosti v oblasti rozvoje venkova	10

Z této tabulky je zřejmé, že kritéria udržitelnosti či jiných principiálních požadavků uvedených v dokumentech k programu LEADER+ nejsou mezi kritérii hodnocení uváděna. Pokud jde v programu LEADER+ skutečně o udržitelnost venkova, bylo by vhodné alespoň některé indikátory udržitelnosti zahrnout do metodiky posuzování a vybírání MAS a projektů. V této situaci záleží na jednotlivých MAS, zda udržitelnost v některých oblastech budou sledovat nebo nebudou.

7.2. Kritéria používaná v LEADERu ČR

V programu LEADER ČR funguje podobný systém používání kritérií, co se týká přijatelnosti projektů a hodnocení záměrů MAS. Posouzení přijatelnosti MAS a záměru provádí MZe, odbor rozvoje venkova a ekologie podle stanovených kritérií. V prvním kroku jsou záměry zhodnoceny, ve druhém jsou vybrány podle přijatelnosti hodnotitelskou komisí (MZe). Poté se provádí konečné rozhodnutí.

A, Tabulka č. 6: LEADER ČR: obecná kritéria hodnocení záměrů MAS

Pořadí	Kritérium	Váha
1.	Pilotní charakter záměru	4
2.	Uplatnění principu partnerství	5
3.	Reálnost uskutečnění navrženého záměru	3
4.	Využití výsledků vědy a výzkumu	4
5.	Mezireg. nebo mezinárodní spolupráce	5
6.	Míra absolutního úbytku obyvatelstva v mikroregionu v % za období 1991 - 2001	1

Pilotní charakter záměru se určí podle toho, jestli splňuje alespoň jednu z těchto podmínek:

- vznikají nové produkty a služby, které budou zahrnovat zvláštnosti dané oblasti,
- jsou použity nové metody, které umožňují kombinovat lidské, přírodní a/nebo finanční zdroje této oblasti, a tak dosáhnout lepšího využití místního potenciálu,
- jsou kombinovány a propojovány ekonomické sektory, které jsou tradičně oddělené,
- jsou použity originální formy organizace a zapojení místního obyvatelstva do rozhodovacích procesů a do realizace projektů.

Pro hodnocení záměrů jsou využity některé prvky udržitelnosti i v hodnotících kritériích, a to především v podmínkách pilotního charakteru záměru, kde se uplatňuje především princip subsidiarity a partnerství, dále princip technologizace, princip vědeckosti a kategorie partnerství. K systematickému zhodnocení udržitelnosti však v tomto stádiu hodnocení nedochází.

B, Kritéria přijatelnosti projektu:

Při výběru projektů a hodnocení přijatelnosti spolupracuje MZe s příslušnými (regionálními) Zemědělskými agenturami a Pozemkovým úřadem. Hodnocení a výběr konkrétních

investičních projektů provádí po uzavření dohody mezi Ministerstvem zemědělství a MAS, výběrová komise místní akční skupiny pomocí bodování podle kritérií.

Tabulka č. 7: LEADER ČR: povinná obecná kritéria hodnocení projektů

Pořadí	Kritérium	Váha
1.	Originální nebo inovační projekt	
2.	Umístění v obci do 2000 obyvatel	
3.	Příznivý vliv na životní prostředí	
4.	Využívání obnovitelných zdrojů energií	
5.	Tvorba nových pracovních míst	
6.	Uplatnění nových příležitostí	

Vedle těchto povinných kritérií existují další volitelná kritéria, jejichž důležitost si může stanovit konkrétní MAS.

MAS může vybírat z těchto volitelných kritérií nebo zvolit vlastní:

1. uplatnění výsledků vědy a výzkumu, inovační projekt
2. zlepšení základního vybavení nebo služeb v obci
3. zvýšení společensko-kulturních aktivit v obci
4. diverzifikace činností zemědělských subjektů
5. vytvoření nové živnosti nebo podniku
6. rozvoj místní tradiční produkce
7. zvýšení počtu obchodních transakcí
8. obnova kulturní památky
9. rehabilitace přírodní lokality
10. využívání obnovitelných zdrojů energie
11. jiné

V těchto kritériích jsou obsaženy prvky udržitelnosti ve větší míře. Je zde potenciálně uplatněna kategorie inovace a originality, princip limitu, princip ekoeфекivity, princip ekonomických nástrojů (ekonomické odpovědnosti) a princip preferování obnovitelných zdrojů před neobnovitelnými, což je důležitý fakt, nicméně prvky udržitelnosti zde opět nejsou uváděny jako podmínka, kterou by měly projekty splňovat. Ve volitelných kritériích jsou pak uplatněny: princip vědeckosti, kategorie inovace a originality, princip stabilizace a zlepšení sídelní struktury a udržení života na venkově, princip ekonomických nástrojů,

princip individuace, princip preferování obnovitelných zdrojů před neobnovitelnými a princip obnovy a údržby kulturní krajiny. Další libovolná kritéria si mohou zvolit konkrétní MAS, těmto volitelným kritériím se však mohou míry vyhnout a udržitelnost měřit nemusí.

C, Kritéria pro monitorování:

Monitorování se provádí na začátku, v průběhu a na konci realizace projektů. K monitorování jsou určeny monitorovací ukazatele a kritéria, a to pro jednotlivé mikroregiony podle tématu jejich záměru. Mimo to jsou určeny **závazné ukazatele**, kde jsou posuzovány náklady podle jednotlivých subjektů, které se na projektu podílejí. Jedná se o tyto ukazatele:

Tabulka č. 8: LEADER ČR: kritéria pro monitorování

Název	Počet projektů	Parametr/ jednotka
Zlepšení kvality života		Obnova ostatních budov (m3) Společenské akce (počet)
Posílení místního ekonomického prostředí a zhodnocení místní produkce		Obnova hospodářských ploch/budov (m2) Stroje, technologie (počet)
Zhodnocení přírodních a kulturních zdrojů		Obnova kulturních památek (počet) Obnova přírodních lokalit (ha)

V těchto kritériích se částečně vyznačuje udržitelnost principem technologizace, principem stabilizace a zlepšení sídelní struktury a udržení života na venkově a princip obnovy a údržby kulturní krajiny. Otázkou je, jaká je povaha realizace těchto aktivit. Zajímavé také je, že např. kvalita života je představována plochou obnovených budov a počtem společenských akcí.

D, Kritéria pro hodnocení:

Závěrečné vyhodnocení programu bude hotové v roce 2006 po jeho skončení, což bude doplněno závěrečnou zprávou. Hodnocení bude vycházet z těchto hodnotících kritérií:

Tabulka č. 9: LEADER ČR: kritéria pro hodnocení

Kritérium	Jednotka
Zlepšení organizačních schopností	Počet projektů/počet MAS
Zlepšení vybavení obcí	Počet nových zařízení OV

Založení nových podnikatelských subjektů	Počet
Založení nových neziskových subjektů	Počet
Vytvoření nových přepočtených pracovních míst	Počet
- z toho pro ženy	Počet
Zvýšení odbytu místní produkce	Objem v Kč
Zvýšení příjmů rodiny příjemce	% / rok
Zvýšení návštěvnosti mikroregionu	Počet návštěvníků/ ubytovaných/ stravovaných
Zhodnocení kulturního dědictví	Počet památek otevřených pro veřejnost
Zvýšená ochrana přírody	Počet obnovených lokalit

Tato kritéria jako celek podporují ve své podstatě princip stabilizace a zlepšení sídelní struktury a udržení života na venkově, princip obnovy a údržby kulturní krajiny a princip ekonomických nástrojů.³⁰

Kritéria hodnocení používaná v obou programech obsahují některé prvky udržitelnosti. Nicméně systematické hodnocení udržitelnosti neprobíhá. Kritéria jsou zaměřena svou povahou kvantitativně a kvalitativní stránka výsledků projektů je opomíjena. Například kritérium „zlepšení kvality života“ je redukováno na počet m³ obnovených budov a počet společenských akcí, což lze považovat za poněkud nedostačující. Finančně podpořené subjekty jsou tak nuceny tato kritéria splnit v co největší míře, což může ohrozit kvalitativní stránku aktivit.

Kromě standardních ukazatelů sledují MAS široké spektrum dalších ukazatelů. V další kapitole uvádím jejich přehled ve dvou kategoriích: 1. konkrétní ukazatele, 2. oblasti, které jsou pomocí ukazatelů a metodik jejich aplikace monitorovány.

7.3. Další ukazatele sledované v rámci iniciativy LEADER

V kategorii 1. nelze určit, zda tato kritéria naplňují principy UR, protože jsou především numerického charakteru a o povaze a kvalitě svého předmětu příliš nevyovídají. Ve 2.

³⁰ Dokumentace programu 229220, Podpora rozvoje venkovských mikroregionů, MZe, 2004

kategorii jsem se pokusila k oblastem sledování ukazatelů přiřadit principy UR, které mohou potenciálně naplňovat. Jejich tematické spektrum je zřejmé z uvedeného přehledu.

1. Konkrétní ukazatele:

- počet nových nebo inovovaných technologií, výrobků a služeb na bázi místní produkce,	- nárůst přidané hodnoty z výroby,
- počet podpořených projektů,	- jak zapadá projekt do existující sítě,
- počet podpořených MSP,	- počet akcí,
- počet nových středisek inovací,	- počet vytvořených publikací,
- počet realizovaných poradenských a výcvikových kurzů a odborných konzultací,	- počet zakoupených strojů,
- počet zrealizovaných projektových příprav,	- počet aktivních partnerů,
- počet podpořených projektů,	- změny regionálních priorit,
- celkový objem finančních prostředků,	- počet kulturních akcí,
- originalita projektu v regionu,	- počet podaných a realizovaných projektů v různých oblastech,
- přenositelnost projektu do jiných podmínek v rámci území,	- počet pořádaných akcí na podporu turismu, tradic,
- rozsah kurzů,	- počet pořádaných seminářů,
- vytvoření pracovní příležitosti a to i krátkodobého či přechodného charakteru,	- počet m ² chodníků, m ² hřiště,
- vznik partnerství mezi subjekty ,	- počet zpracovaných dokumentací (studie, projekty),
- podněcování dalších aktivit, např. komerčního charakteru,	- plocha nových, resp. rekonstruovaných budov,
- propagace území v projektu nárůst obratu u podpořených podniků,	- počet pořízených strojů,
	- počet realizovaných akcí,
	- počet nově zavedených služeb.

2. Tabulka č. 10: Oblasti aplikace ukazatelů

Název oblasti používání ukazatelů	Princip UR, kterému ukazatel odpovídá
trvalá udržitelnost projektu	p. odpovědnosti k budoucím generacím
vytváření rovných podmínek pro muže i ženy, pro mladé lidi i pro zkušenější žadatele	princip rovných příležitostí
multiplikační efekt	p. ekoeфекtivity
bezpečnost	-
komunikace mezi jednotlivými subjekty	p. spolupodílení
spokojenost občanů	p. spolupodílení
zaměstnanost	-

zapojení veřejnosti	p. subsidiarity p. spolupodílení
vytvoření vztahu k regionu především u dětí a mládeže	p. kvality života jednotlivce
fungující spolupráce a výměna zkušeností s jinými regiony i zahraniční	p. spolupráce
inovativní přístupy	p. originality a inovace
propagace regionu	-
nové technologie	p. technologizace
obnovení atraktivity cestovního ruchu	-
kulturní a společenské akce pro MR	p. individuace
uchování a rozvíjení kult. dědictví regionu	p. individuace
vzdělávací formy a akce	p. kvality života jednotlivce
strojové technologické vybavení objektů služeb pro rozvoj zemědělství	p. technologizace
obnova veřejných prostranství	
obnova vesnické zástavby a zlepšení její estetické úrovně	p. stabilizace a zlepšení sídelní struktury a udržení života na venkově
obnova a výstavba základního občanského vybavení	
investiční vybavení k pořádání společenských a kulturních akcí	p. individuace
větší nabídka služeb pro obyvatele i turisty	p. stabilizace a zlepšení sídelní struktury a udržení života na venkově
objem investic	-
efektivnost a účelovost projektu	p. dobrého řízení
zvýšení cestovního ruchu v oblasti	-
vliv na ŽP	p. limitu

Uvedené kategorie jsou výsledkem výzkumu, který jsem v rámci této práce provedla. Je zřejmé, že mnohé kategorie otvírají prostor pro měření udržitelnosti realizovaných aktivit. Zda-li tomu tak opravdu je, nelze s jistotou říci. K tomu by byl třeba podrobnější popis jednotlivých sledovaných oblastí a ukazatelů a to i z kvalitativního hlediska. Z přehledu je zřejmé, že mnohé MAS o udržitelnost opravdu usilují a některé její aspekty hodnotí pomocí indikátorů. Zároveň je nutné přiznat, že udržitelnost lze jen těžko realizovat bez zabezpečení ekonomické stabilizace venkova a rozvoje lidských zdrojů.

7.4. Ukazatele sledované v rámci jiných aktivit než je iniciativa LEADER

V této kapitole jsou ukazatele rozděleny podle stejného pravidla jako v předchozí části s tím rozdílem, že zatímco předchozí kapitola byla věnována indikátorům sledovaným v rámci

LEADERu+ a LEADERu ČR, tentokrát se jedná o indikátory sledované jako součást jiných aktivit. Opět se jedná o výsledky pocházející z výzkumu MAS.

1. Konkrétní ukazatele:

- počet obyvatel	- větší nabídka služeb pro obyvatele i turisty
- nezaměstnanost	- zvýšení počtu služeb
- veřejné rozpočty	- zvýšení počtu ubytovacích kapacit
- km cyklotras	- naplňování strategických cílů realizací jednotlivých projektů
- počet návštěvníků	

2. Tabulka č. 11: Oblasti sledování ukazatelů

Název oblastí používání ukazatelů	Princip UR, kterému ukazatel odpovídá
strojové technologické vybavení objektů služeb pro rozvoj zemědělství	p. technologizace
obnova veřejných prostranství	p. stabilizace a zlepšení sídelní struktury a udržení života na venkově
obnova vesnické zástavby a zlepšení její estetické úrovně	
obnova a výstavba základního občanského vybavení	
investiční vybavení k pořádání společenských a kulturních akcí	
celkový objem finančních prostředků	-
multiplikační efekt	p. ekoeфекtivity
rozvoj cestovního ruchu	-
pozemkové úpravy	-
cestní síť a propojení mezi obcemi a městy	p. stabilizace a zlepšení sídelní struktury a udržení života na venkově
revitalizace vodních toků	p. obnovy a údržby kulturní krajiny
voda a její okolí	
protierozní opatření	
památky	
rozvoj lokalit vinařských sklepů a zlepšení jejich infrastruktury	p. individuace
rozvoj „Vinné turistiky“ a služeb s tím spojených	p. individuace
vzdělávání vinařů	p. kvality života jednotlivce
organizátor informačního systému a projektů	p. technologizace
rozšíření aktivit – umělecký inkubátor mikroregionu	p. individuace
rozvoj kulturních a spolkových událostí a jejich koordinace	p. kvality života jednotlivce p. individuace
rozvoj sportovních událostí a jejich koordinace	-

základní infrastruktura	p. stabilizace a zlepšení sídelní struktury a udržení života na venkově
kulturní infrastruktura	
alternativní přístupy k infrastruktuře	
sportovní infrastruktura	
turistická infrastruktura	
informační systém- jednotný systém v mikroregionu	
zklidnění dopravy v intravilánu obcí - veřejná prostranství	p. obnovy a údržby kulturní krajiny
zemědělství a jeho koncepce v mikroregionu	
podnikatelské aktivity	-
turistika a služby	-
sociální péče a sociální infrastruktura pro stárnoucí občany	p. kvality života jednotlivce
vzdělávání a školství	p. kvality života jednotlivce

Jiné oblasti sledování ukazatelů než je LEADER jsou určeny ve všech případech tím, že mikroregion využívá další zdroje financování, které sledování těchto ukazatelů vyžadují (např. byl uveden program: Phare, Interreg III, atd.) Mojí snahou bylo v dotazníku zjistit, jestli některé mikroregiony sledují ukazatele, které by cíleně sledovaly přímo udržitelnost nebo eventuelně proces Místní Agendy 21. Došla jsem k závěru, že **mikroregiony cíleně udržitelnost svého rozvoje nesledují. Sledují ji spíše druhotně** např. v rámci jiných sad ukazatelů, které jsou pro jejich jiné aktivity povinné. Otázkou je, jaká je míra splnění ukazatele, např. jaký počet vytvořených pracovních míst je dostatečný, a také jaká je kvalitativní povaha jednotlivých ukazatelů. Závěrem lze říci, že aktéři LEADERu mají mnohé možnosti, jak udržitelnost měřit a některé ukazatele jim pro to přímo nabízejí prostor, nicméně cílené sledování udržitelnosti se nepotvrdilo.

7.5. Jak poznat místní Agendu v mikroregionu?

Po zhodnocení kritérií vztahujících se k programu LEADER přichází zhodnocení Kritérií MA 21³¹. Tato sada je určena mimo jiné pro administrativní potřeby registrace a zajištění přehledu o stavu realizovaných MA 21 v ČR. Sadu Kritérií se pokusím zhodnotit i z hlediska toho, jak je uplatnitelná v mikroregionech. Stávající sada je totiž i přesto, že je určena i regionům, zaměřena především na obce a města, která mají jasnou strukturu a samosprávu.

³¹ Tabulka Kritérií MA21 je uvedena v příloze č. 14.

V následujícím rozboru se pokusím navrhnout modifikace pro mikroregiony.

Tabulka č. 12: Kritéria MA 21

Kategorie	Krit. č.	KRITÉRIUM	PRINCIP UR	Vhodnost pro mikroreg.
Zájemci	i.	Zájem o zápis do evidence MA 21	-	
	ii.	Kontaktní osoba MA 21 „Zájemci“	-	
	iii.	Zpětná vazba o stavu MA 21	-	
Kategorie D	1.	Organizační struktura MA 21	-	
	2.	Aktivní zapojování veřejnosti do oblastí plánování, rozhodování a realizace, nad rámec zákona	11 p. subsidiarity 16 p. spolupodílení	
	3.	Prezentace činností a výstupů z MA 21	-	
	4.	Spolupráce/partnerství sektoru veřejné správy, občanského sektoru a podnikatelského sektoru	16 p. spolupodílení X1 p. partnerství jako spolupráce	
Kategorie C	5.	Oficiální orgán samosprávy pro MA 21	-	
	6.	Oficiálně schválený dokument k MA 21 (deklarace, charta apod.)	všechny	
	7.	Informace, vzdělávání a osvěta k UR a MA 21	16 p. spolupodílení	
	8.	Sledování a hodnocení procesu MA 21	18 p. dobrého řízení	
	9.	Finanční podpora aktivit MA 21 ze strany samosprávy	-	
	10.	Pravidelné veřejné fórum UR/MA 21 otevřené zástupcům různých skupin a sektorů a sledující plnění cílů MA 21	18 p. dobrého řízení 16 p. spolupodílení 11 p. subsidiarity	
Kategorie B	11.	Dílní koncepce respektující principy UR	všechny	
	12.	Strategie UR města/obce/regionu	všechny, především p.22 dlohodobá perspektiva	

	13.	System finanční podpory samosprávy pro realizaci opatření MA 21	-	
	14.	Získávání externích zdrojů pro realizaci MA 21	-	
	15.	Stanovení a sledování vlastních indikátorů MA 21	18 p. dobrého řízení	
	16.	Sledování mezinárodně standardizovaných indikátorů UR	18 p. dobrého řízení	
	17.	Certifikované proškolení koordinátora MA 21	20 p. technologizace 18 p. dobrého řízení	
	18.	Výměna zkušeností a spolupráce s jinými MA 21, včetně přenosu příkladů dobré praxe	X1 p. partnerství jako spolupráce	
Kategorie A	19.	Principy UR jsou prakticky uplatňovány při plánování, rozhodování a realizaci strategických dokumentů na místní a regionální úrovni	všechny	
	20.	Oficiální orgán samosprávy pro sledování UR	p.18 dobrého řízení	
	21.	Management kvality v rámci veřejné správy	p.18 dobrého řízení	

Zhodnocení vhodnosti kritérií pro mikroregiony bylo provedeno se zřetelem k mikroregionům, které jsou zapojeny do programu LEADER. Některá kritéria nejsou pro mikroregiony vhodná a pokud by se jimi měly regionální MA 21 řídit, mohly by být v tomto systému diskriminovány.

Kritérium č. 11 vyžaduje, aby dílčí koncepce schválené zastupitelstvem města/obce/regionu byly připravené za účasti experta a naplňovaly principy UR. Z mého pohledu by nemělo být podmínkou splňování kritérií této kategorie, aby svazky obcí vytvářely koncepce na úrovni mikroregionu, pokud jsou vytvářeny za jednotlivé obce a celkově i za kraje, ik dyž v některých případech je koncepce v rámci mikroregionu na místě. Toto kritérium by se však

mohlo vztahovat na koncepce členských obcí mikroregionu nebo na strategii rozvoje mikroregionu.

Kritérium č. 13 je rovněž formulováno spíše pro obce a města. Pro mikroregion by byla vhodnější úprava, která by znamenala zpřesnění formulace ve smyslu, že zastupitelstva členských obcí se dohodnou na systému financování procesu MA 21 v mikroregionu.

Problémem v **kritériu č. 16** je existence metodik pro sledování „mezinárodně standardizovaných indikátorů UR“ na úrovni regionů. Např. indikátory ECI jsou zaměřeny na města. Otázkou je také dostupnost dat na úrovni mikroregionu a jeho pevné vymezení (obce mohou vstupovat a vystupovat ze svazku, což znemožňuje sledování dat v čase ve stálém vzorku). Mikroregiony by však mohly sledovat vlastní indikátory nebo mohou standardizované indikátory sledovat členská obce a města.

Kritérium č. 20 by vyžadovalo existenci rady, která by se problematikou MA 21 a UR zabývala. Otázkou je míra její „oficiality“.

Kritérium č. 21 není určeno pro mikroregion jako celek.

Mnohá ze zmíněných kritérií jsou příliš zaměřena na obce a města a ještě více na města než na malé obce. Jako hlavní úskalí pro úspěšné zvládnutí splnění kritérií vidím jejich administrativní náročnost pro subjekty, které nemají stálý a dostatečný finanční kapitál. Mírním tím náročnost nikoli na vyplnění, ale na splnění požadavků, které kvalitu MA 21 neměří. Kvalita se v některých kritériích opírá o zapojení experta na udržitelnost do procesů plánování, jehož status není nikde definován. Otázkou je také to, do jaké míry bude splnění kritérií (a do toho vložené finance) výhodou při žádostech o finanční podporu v programech, které se MA 21 přímo netýkají. (Tato výhoda je deklarována Pracovní skupinou při RVUR pro MA 21.) Pro malé obce je existenciálně nutné spojení s jinými obcemi formou vytvoření mikroregionu a proto by tato uskupení měla mít možnost se do oficiálního měření MA 21 zapojit a mít k tomu stanovena adekvátní kritéria.

8. Dotazníkové šetření

8.1. Výzkumný cíl

Zatímco první část ověřování podpory UR v programu LEADER+ A LEADER ČR vychází

z textové analýzy, druhá se zakládá na dotazníkovém šetření. Záměrem výzkumu je zjištění, zda MAS v obou formách programu LEADER realizují aktivity, které by v obecné rovině odpovídaly vybraným kritériím MA 21. Formulovanými otázkami jsem chtěla otestovat jednotlivá kritéria nebo fakta, která s nimi souvisí.

8.2. Dílčí cíle výzkumu

Smyslem výzkumu je jednak ověření uplatňování vybraných aspektů udržitelnosti oslovenými MAS a jednak snaha o získání individuálního pohledu na program LEADER od lidí, kteří s ním mají praktické zkušenosti.

A. ověření vybraných kritérií MA 21 v obecné rovině:

č. 2 Aktivní zapojování veřejnosti do oblastí plánování, rozhodování a realizace, nad rámec zákona

č.4 Spolupráce/partnerství sektoru veřejné správy, občanského sektoru a podnikatelského sektoru

č. 7 Informace, vzdělávání a osvěta k UR a MA 21

č. 8 Sledování a hodnocení procesu MA 21

č. 15 Stanovení a sledování vlastních indikátorů MA 21

č. 16 Sledování mezinárodně standardizovaných indikátorů UR

č. 18 Výměna zkušeností a spolupráce s jinými MA 21, včetně přenosu příkladů dobré praxe

B. Priority rozvoje mikroregionu

Zjištění priorit mikroregionů na základě tří pilířů UR.

C. Příspěvek LEADERu k rozvoji regionu

Zjištění aspektů, kterými program podle respondentů napomáhá rozvoji regionu a hledání případných souvislostí s UR.

D. Negativa programu LEADER

Hledání negativ programu LEADER a jejich případná souvislost s MA 21.

E. Program LEADER se vyznačuje následujícími charakteristikami, které podporují udržitelnost

Zjištění zda program LEADER podle názoru respondentů podporuje některé aspekty UR.

Pro provedení výzkumu připadly v úvahu dvě metody výzkumu, dotazník a rozhovor. Po zvážení obou jsem zvolila dotazník, a to především z toho důvodu, že respondenti, zástupci MAS, které byly dosud³² podpořeny v programu LEADER+ nebo LEADER ČR, jsou roztroušeni na území celé republiky a cestování za každým z téměř třiceti by bylo neúnosné a to nejen z finančních důvodů.

Tabulka č. 13: Výhody a nevýhody dotazníkového šetření

Výhody	Nevýhody
Lze postihnout velký počet jedinců při nízkých nákladech.	Vysoké nároky na ochotu respondenta, je snadné přeskóčit otázky nebo neodpovědět vůbec.
Anonymita je přesvědčivá.	Je možné, že odpoví jiná osoba než která byla požádána.
Je vyloučen „interviewer bias“, tzn. tazatel neovlivňuje odpovědi svou přítomností.	Návratnost je velice nízká, někdy může ovlivnit až reprezentativnost vzorku.

I přes zmíněné nevýhody jsem se rozhodla pro formu dotazníku s tím, že je nutné se pokusit návratnost zvýšit dalšími opatřeními.

8.3. Respondenti

S dotazníkem jsem oslovila zástupce MAS, které byly v programu LEADER podpořeny do srpna 2005.³³ Kontakty jsem získala na Ministerstvu zemědělství. Neoslovovala jsem zástupce MAS, které vybrány nebyly, protože tito lidé projekty v LEADERu ještě nemohli realizovat, i když MAS mají založenou.

Oslovená skupina se skládá z projektových manažerů z jednotlivých mikroregionů. Většinou se jedná o starosty obcí, ale v ojedinělých případech také o místní podnikatele. Celá skupina tvoří 29 osob. Vytvořila jsem vzorek ze zástupců MAS zapojených do LEADERu+ i LEADERu ČR. Některé MAS jsou zapojeny do obou iniciativ, zde jsem kontaktovala jen

³² To znamená do srpna 2005, kdy jsem výzkum provedla.

³³ Jejich přehled je uveden v příloze č. 11.

jednu osobu, která mi telefonicky potvrdila schopnost zodpovědět jménem zkoumané MAS.

8.4. Zvýšení návratnosti

Pro dosažení maximální návratnosti dotazníku jsem po konzultaci se sociologem všechny respondenty telefonicky kontaktovala, požádala je o spolupráci a získala e-mailovou adresu, na kterou jsem dotazníky následně zasílala. Vysvětlila jsem cíl výzkumu, jeho důležitost a užitečnost pro respondenty samotné. Dotazníky jsem rozesílala se jmenovitým oslovením respondenta a průvodním dopisem, s dotazníkem v příloze. Upozornila jsem také na anonymní zpracování výsledků. Odměnu jsem bohužel nabídnout nemohla, i když jsem na ni byla dotazována. Snažila jsem se dotazník formulovat co nejsrozumitelněji, neptat se na jinde zjistitelné údaje (což je v takto širokém spektru MAS, které zveřejňují či nezveřejňují nejruznější dokumenty nelze snadno rozhodnout) a celý dotazník zpřehlednit a způsob vyplňování co nejvíce zjednodušit.

8.5. Výběr a formulace otázek

Jádro otázek jsem konstruovala na základě sady Kritérií MA 21. Vybírala jsem ta kritéria, jejichž obsah se nezakládá zcela na tom, že subjekt je do procesu MA 21 již zapojen, a zároveň je možné, že jsou aktivity v rámci nich realizovatelné alespoň v jedné z forem programu LEADER.

Nakonec jsem jako podklady pro otázky vybrala tato kritéria:

č. 2 Aktivní zapojování veřejnosti do oblastí plánování, rozhodování a realizace, nad rámec zákona

č.4 Spolupráce/partnerství sektoru veřejné správy, občanského sektoru a podnikatelského sektoru

č. 7 Informace, vzdělávání a osvěta k UR a MA 21

č. 8 Sledování a hodnocení procesu MA 21

č. 15 Stanovení a sledování vlastních indikátorů MA 21

č. 16 Sledování mezinárodně standardizovaných indikátorů UR

č. 18 Výměna zkušeností a spolupráce s jinými MA 21, včetně přenosu příkladů dobré praxe

Z těchto vybraných kritérií jsem vyřadila kritérium č. 4, které musí být splněno již pro založení MAS a tudíž tato forma partnerství je pro iniciativu LEADER v obou formách bezpodmínečně nutná.

Zvažovala jsem formulaci otevřených i uzavřených otázek. Nakonec jsem zvolila jakýsi kompromis mezi oběma. V případě zvolení otevřených otázek bych nemusela získat odpověď na problém, který mě zajímá. Otázky by také nebylo možné formulovat tak, aby nebyly návodné, pokud bych se tázala na jednotlivá kritéria. Proto jsem vytvořila otázky s nabídkou odpovědí, kam jsem zahrнула jednak možnosti, ke kterým chci, aby se respondenti vyjádřili a také možnosti, které respondent zřejmě v rámci programu LEADER musí dělat.

V procesu formulace otázek jsem konzultovala jejich verze se sociologem, aktéry v MA 21, gestory programu LEADER+ a LEADER ČR z MZe, tak i s lidmi z praxe i laiky, kteří se v této oblasti neorientují a jejich připomínky jsem zapracovala.

Pro dosažení reprezentativnosti výzkumu jsem se snažila o dosažení co nejvyššího počtu odpovědí na dotazník. Jako hranici, které musím dosáhnout jsem si stanovila 50% návratnost, vzhledem k tomu, že se jedná o respondenty velice vytížené a s velkým odporem k jakýmkoli dotazníkům.

8.6. Poznámky k realizaci šetření

Respondenti po prvním telefonickém kontaktu někdy vyjadřovali odpor k vyplňování jakýchkoli dotazníků. Mluvili o pracovní zaneprázdněnosti a o tom, že nejspíš nebudou mít na dotazník čas. Po 1. oslovení jsem obdržela 6 dotazníků.

Po telefonickém upozornění jsem vyřadila MAS, kde mi jistý pan starosta vysvětlil, že na dotazník, který je součástí diplomové práce odpovídat nebude, protože „nikomu nechce psát diplomovou práci“. Po této fázi vypadla ze vzorku další MAS, protože zástupce poslal prázdný dotazník a podruhé ho již nevyplnil. Podle slov dalšího je dotazník neadekvátní aktivitám, které v rámci programu jeho MAS dělá. Další MAS vypadly z důvodu zaneprázdněnosti zástupce, na což jsem byla upozorněna již telefonicky, nebo z důvodu odporu k jakýmkoli dotazníkům, kterých zástupci MAS dostávají podle jejich slov „obrovská množství každý den a nemají pak čas na skutečnou práci“.

Po 1. upomínce e-mailem se sešlo dalších 10 dotazníků. Respondenti zřejmě usoudili, že budou kontaktováni i nadále, pokud nebudou reagovat. Znovu jim byla vysvětlena důležitost výzkumu a jeho další využití.

Po týdnu jsem některé zbylé respondenty znovu oslovila telefonicky i e-mailem a znovu rozeslala dotazník.

V odpovědích bylo znát, že někteří s vyplněním a odesláním odpovědi hodně spěchali. Jiní nabídli možnost pomoci v případě dalších otázek nebo nejasností. Bylo vidět, že jsou snad i potěšeni zájmem o jejich činnost. Ve většině jsou respondenti velmi vytížení projektoví manažeři s velkým osobním zapálením pro svoje aktivity. Z velké části se orientují na ekonomickou stránku aktivit, zajímalo je např. co za vyplnění dotazníku dostanou, jde jim o efektivitu vynaložené energie a v některých případech byly znát obavy z toho, že by se podíleli na věci, která je zbytečná. V případě odborníka, který dotazník připomínkoval, jsem se setkala s názorem, že v programu LEADER jde pouze o peníze a testování Kritérií Místní Agendy 21 je zbytečné, protože „to je mrtvá věc“. Někteří respondenti vyjádřili zájem o další informace o procesu MA 21, téměř všichni měli zájem o zaslání výsledků výzkumu.

8.7. Vyhodnocení dotazníku

Otázka č. 1

Tabulka č. 14: Priority rozvoje mikroregionu

Č.	Oblast	Počet bodů	Počet nezodpovězených
1.	ekonomická	43	2
2.	životní prostředí	40	0
3.	sociální	28	2
4.	Rozvoj cestovního ruchu	11	-
5.	Rozvoj venkova obecně	9	-
	Kulturní a přírodní dědictví	9	-
6.	Technologická	3	-
	Informační centra	3	-
7.	Rozvoj podnikání	2	-

V hodnocení této otázky jednoznačně převládá důraz na oblast ekonomickou, jak se dá ze zaměření iniciativy předpokládat, ale také na oblast životního prostředí. O hodně menší důraz se klade na oblast sociální, která je v programu LEADER reprezentována především rovností příležitostí a zapojováním veřejnosti. Toto zaměření se zřejmě odráží i v zaměření rozvojových strategií MAS. Zajímavé je, že zatímco několik respondentů se k oblasti

ekonomické nebo sociální nevyjádřilo, k životnímu prostředí se vyjádřili naprosto všichni. Respondenti měli také možnost vyjádřit jiné priority, než které byly nabídnuty. Zde se překvapivě často zmiňovali o rozvoji cestovního ruchu, o rozvoji venkova celkově a o udržování kulturního a přírodního dědictví. U obecného rozvoje venkova by se dalo usuzovat na to, že respondenti nemohli vybrat jako prioritu pouze jednu oblast, ale jde jim o vyrovnaný rozvoj všech tří oblastí.

Otázka č.2

Tabulka č. 15: Vzdělávání, osvěta nebo informovanost veřejnosti je zajišťována v následujících oblastech

Č.	Oblast	%
1.	průběh projektů v rámci LEADER	100
2.	kultura	87
3.	dění v obcích	78
4.	aktuální akce	78
5.	životní prostředí	74
6.	udržitelný rozvoj	65
7.	historie mikroregionu	57
8.	územní plánování	57
9.	strategické plánování	52
10.	tradiční dovednosti	52
	zvyšování odborné kvalifikace	44
11.	komunitní plánování	39
12.	získává nových dovedností a schopností souvisejících s využíváním nových technologií	26
13.	expertní plánování	30
14.	dotační politika/ programy ČR a EU	9
15.	legislativní podmínky pro podporu a zachování kultury drobného vinařství	4
16.	uvědomění si zodpovědnosti za region, kladné příklady, propagace aktivních	4
17.	partnerství v regionu, koordinace záměrů, akcí	4

Na tuto otázku odpovědělo 76% oslovených. Jednalo se otázku uzavřenou s možností

„jiných“ odpovědí. Všichni respondenti uvedli, že zajišťují informovanost o průběhu projektů realizovaných v rámci LEADERu, což je povinnou součástí realizace projektů.

Vzdělávání, informovanost či osvěta v oblasti udržitelného rozvoje je až na 6.místě, za tématy: kultura, dění v obcích, aktuální akce a životní prostředí. Některé z nabídnutých možností odpovědí jsou nezbytnou součástí provozu venkovské obce, proto jsou jejich četnosti tak vysoké. Umístění UR na 6. pozici četnosti proto považují za dobrý výsledek.

Co se týká dalších témat, o územním plánování komunikuje 57% MAS, o strategickém plánování 52%, což je poněkud překvapující, protože strategii rozvoje museli zpracovat všechny MAS a to za účasti veřejnosti, o níž by měli informovat a provádět osvětu. Stejně je tomu s počtem MAS komunikujících v oblasti komunitního plánování – 39% a pouhých 30% informuje o expertním plánování.

Výsledky v těchto oblastech nelze považovat za pozitivní, především u strategického a komunitního plánování. Potvrzují však myšlenku, že MAS realizují pouze aktivity, které jsou z pravidel programu povinné a kontrolovatelné, jako je povinné informování o projektech v mikroregionu, zatímco informování a osvěta v oblastech jako je strategické plánování, je zřejmě často opomíjeno. Expertnímu plánování se věnuje tak málo MAS nejspíše také z toho důvodu, že není v programu výslovně požadováno.

Závěrem lze říci, že MAS by kritérium MA 21 věnující se této oblasti, mohly splňovat. Téma UR je předmětem informování a osvěty, nicméně MAS by měly tuto oblast splňovat ve větší míře.

Otázka č. 3

Na tuto otázku odpovědělo 72% dotázaných. Tato otázka dotazníku je vyhodnocena v několika tabulkách podle 1. počtu odpovědí k jednotlivým oblastem, 2. podle toho, jak často jsou v dané oblasti používány jednotlivé metody.

Výzkum ukázal, že veřejnost je největší mírou zapojována do těchto oblastí: 1. rozhodování na úrovni obcí, 2. strategické plánování, 3. územní a komunitní plánování, 4. expertní plánování, ke kterému se vyjádřil malý počet respondentů.

Nejpoužívanějšími metodami zapojování veřejnosti se ukázaly být: pracovní skupiny, rozhovory, dotazníky, veřejná setkání a výstavy. Nejméně používány jsou kulaté stoly a panelové diskuse.

Z odpovědí je zřejmé, že veřejnost je do zjišťovaných tematických oblastí a aktivit zapojována a tato oblast není opomíjena tak, jak by se mohlo usuzovat z výsledku předchozí otázky, ve které se tato témata také vyskytovala. V dokumentaci programu LEADER je kladen velký důraz na komunitní a strategické plánování. Strategické plánování je v této oblasti na druhé pozici, naopak komunitní plánování je zastoupeno podstatně méně.

Z výsledku by se tedy dalo usoudit, že některé strategické plánování se děje bez závislosti na plánování komunitním. Velice málo je zastoupeno plánování expertní, o čemž svědčí i výsledek předchozí otázky.

Celkově by aktéři LEADERu mohli kritérium MA 21 o zapojování veřejnosti splňovat. Metody, jimiž veřejnost do dotazovaných témat zapojují, přesahují povinnost danou zákonem a jsou často velice pestré.

Soubor tabulek č. 16: Vyhodnocení otázky č. 3

1. Rozhodování na úrovni obcí: 60 **2. Strategické plánování:** 56 odpovědí odpovědí

Pracovní skupiny	62%
Výstavy	52%
Dotazníky	52%
Rozhovory	48%
Veřejná setkání	38%
Kulaté stoly	28%
Panelové diskuse	10%

Veřejná setkání	66%
Pracovní skupiny	62%
Rozhovory	38%
Dotazníky	33%
Kulaté stoly	29%
Panelové diskuse	24%
Výstavy	14%

3. Územní plánování: 39 odpovědí

Veřejná setkání	66%
Pracovní skupiny	33%
Rozhovory	29%
Výstavy	19%
Panelové diskuse	19%
Dotazníky	14%
Kulaté stoly	5%

4. Komunitní plánování: 39 odpovědí

Pracovní skupiny	43%
Veřejná setkání	43%
Rozhovory	33%
Dotazníky	29%
Kulaté stoly	24%
Panelové diskuse	10%
Výstavy	5%

5. Expertní plánování: 29 odpovědí

Pracovní skupiny	43%
Výstavy	19%
Rozhovory	14%
Dotazníky	14%
Veřejná setkání	10%
Kulaté stoly	5%
Panelové diskuse	5%

Respondenti měli možnost vypsát i další metody a oblasti zapojování veřejnosti, což je uvedeno v následujícím přehledu:

Jiné formy zapojení veřejnosti:

- **Tematické akce:** trhy místních produktů a řemesel, naučné stezky, symposia, muzea, folklórní festivaly, kulturní památky, dějinné události, práce s dětmi a mládeží, veřejná prostranství a jejich úprava,
- moderní metody komunitního rozvoje (např. plánovací víkendy, tvorba vize komunity, utváření místa)
- rozhovory s architekty na daná témata,
- prezentace záměrů v místním tisku,
- interaktivní webová prezentace,
- tradice- plánování kalendáře akcí,
- plánovací víkendy,
- prezentace podnikatelů,
- setkání LEADER.
- kontakt, setkání s poslanci.

Jiné oblasti zapojení veřejnosti:

- Akce k interpretaci místního kulturního a přírodního dědictví,
- dotační politika,
- vzdělávání, školení,
- historie,
- koncepce vrchu Krasíkov,
- dětské hřiště.

Z přehledu dalších metod zapojení veřejnosti je vidět, že jsou MAS v této oblasti poměrně nápadité a tato oblast není jen formalitou. I když byly navrženy oblasti a metody zapojování veřejnosti pro respondenty možná limitující, lze soudit, že zapojováním veřejnosti do dalších sekundárních oblastí mnoha různorodými metodami jsou podporovány i ty šířeji pojaté, jako např. strategické plánování.

Výzkumem se ukázalo, že aktéři LEADERu jsou dobře připraveni v této oblasti a kritérium zapojování veřejnosti do UR a podobných témat by mohli splňovat. Spektrům metod k tomu určených se vyrovnají realizátorům MA 21, zdá se však, že rezervu mají míře jejich uplatňování ve všech typech plánování (v MA 21 je toto podmínkou).

Otázka č. 4

Tabulka č. 17: Oblasti výměny zkušeností MAS v rámci LEADERu

Č.	Oblast	%
1.	kommunikace mezi sektorem neziskovým, soukromým a veřejným	74

Udržitelnost v programu LEADER+ a LEADER ČR - porovnání s Místní Agendou 21

	kulturní, společenské a zábavné akce	74
2.	udržitelný rozvoj	65
3.	vzdělávání	61
4.	základní a předškolní školství	52
5.	zaměstnanost	48
6.	dopravní problematika	44
	posilování dostupnosti a různorodosti služeb pro širokou veřejnost	44
7.	bezpečnost	35
8.	management místních úřadů	30
	budování průmyslových zón	30
9.	zajištění investičních pobídek	26
10.	senioři	22
11.	bytová problematika	17
	rozvoj cestovního ruchu (jiné)	17
12.	management projektů (jiné)	13
	získávání finančních podpor	9
13.	měření efektivity práce úřadů	9
	etnické skupiny	9
14.	využívání obnovitelných zdrojů energie	4
	zemědělství	4
	společná propagace a prezentace regionu (jiné)	4
	mikroregion si zkušenosti nevyměňuje (jiné)	4

Na tuto otázku odpovědělo 76% oslovených. Respondenti uvedli, že si v největší míře vyměňují zkušenosti v oblasti komunikace mezi veřejným, soukromým a neziskovým sektorem (což je podmínkou partnerství těchto sektorů), v oblasti kulturních akcí (zde lze předpokládat, že je organizuje i společně více mikroregionů) a v oblasti udržitelného rozvoje. Zde je otázkou, jak moc respondenti chápou udržitelný rozvoj tak, jak jej uvádím ve své práci. Je pravděpodobné, že jim jde především o udržitelnost venkovského prostoru jako takového.

Výměna zkušeností probíhá především v rámci témat, která jsou mikroregionům společná a která je příliš neodlišují a nejsou konkurenční, jako je např. téma cestovního ruchu. Jde také o témata, která jsou pro venkov jedna z nejdůležitějších.

Smyslem této otázky bylo mimo jiné zjistit, zda si MAS vyměňují zkušenosti v oblastech typických pro MA 21. Ukázalo se, že prioritní oblastí výměny zkušeností je komunikace mezi sektory a udržitelný rozvoj. Dvě oblasti specifické pro MA 21 – management místních úřadů a měření efektivity úřadů - nejsou příliš populární, nicméně management místních úřadů je stejně důležité téma jako budování průmyslových zón.

Ve velkém množství však respondenti sami uváděli téma rozvoje cestovního ruchu a managementu projektů, což jsou témata pro LEADER klíčová.

Z výsledku výzkumu vyplývá, že MAS mají předpoklady pro splnění kritéria MA 21 o výměně zkušeností v oblasti MA 21. Udržitelný rozvoj je pro ně důležitým tématem a pokud by se MAS zapojily do procesu MA 21, měly by dobrý potenciál pro spolupráci v této oblasti.

Oblasti výměny zkušeností MAS do budoucna

Na tuto otázku odpovědělo 57% oslovených, jednalo se o otázku otevřenou. Někteří respondenti opět zmínili potřebu výměny zkušeností v rámci LEADERu, tentokrát však v oblasti managementu projektů. Velká část také uváděla různé typy dovedností a schopností, které by realizaci rozvoje venkova usnadnili. Nejdominantnější oblastí je rozvoj venkova. Zde respondenti zmiňovali i některé konkrétní aktivity jako je vytváření pracovních míst a zamezení vysídlování, což jsou rovněž témata iniciativy LEADER. Vymezila se i tematická oblast životního prostředí, kde se objevuje potřeba jeho ochrany, role zemědělství a využití biomasy. Konkrétní odpovědi jsou uvedeny v tabulce. V této otázce se neobjevily přímé zmínky o tom, že by si některá MAS chtěla vyměňovat zkušenosti v oblasti udržitelného rozvoje (případně MA 21), nicméně nejčastěji byly zmiňovány aktivity pro rozvoj venkova, z toho jednou vztah lokálního a globálního pohledu na venkov. Závěrem lze říci, že respondenti mají zájem o výměnu zkušeností v oblasti UR, nicméně jim jde především o praktické schopnosti a zkušenosti, které by usnadnily jeho naplňování.

Tabulka č. 18: Oblasti výměny zkušeností MAS do budoucna

LEADER: 7

Výsledky LEADERu.

Realizace programů LEADER (POV, L+).

Program LEADER.

Management projektových činností.

Praktické zkušenosti s iniciativou

LEADER+, LEADER ČR.

Realizace jednotlivých úspěšných projektů,

Rozvoj venkova: 10

Rozvojové programy.

Rozvoj aktivit ve venkovském prostoru („soběstačný venkov“).

Rozvoj venkova (zamezit vysídlování vesnic), udržení prac. míst a tvorba nových apod.

Diversifikace činností na venkově a vznik

řešení problémů vzniklých při realizaci.	nových pracovních příležitostí.
Příprava projektů pro jednotlivé dotační tituly.	Vztah obyvatel k regionu (Sudety). Záchrana kult. a přírod. Dědictví. Transformace globalizace do lokalizace.
Dovednosti: 8	Efektivní tvorba pracovních míst na venkově.
Zvyšování odbornosti členů MAS.	Energetická soběstačnost, pokud možno v místě.
Informační technologie.	Podpora mladé generace, stabilizační programy.
Marketing místních produktů.	
Využívání dotačních programů.	
Komunikace mezi sektorem neziskovým, soukromým a veřejným.	
Rozvoj lidských zdrojů.	ŽP: 5
Fund-raising.	Ochrana životního prostředí.
Možnosti spolupráce se zahraničním partnerem, program LEADER v zahraničí,	Životní prostředí.
Přeshraniční spolupráce na bázi programu INTERREG.	Zemědělská činnost. Nakládání s bioodpadem. Využití biomasy.
Cestovní ruch: 2	Jiné: 2
Rozvoj cestovního ruchu (např. vznik geoparku, infocentra, zdrav. turistika).	Likvidace násilí a negativních programů v médiích i v životě.
Rozvoj cestovního ruchu.	Efektivní výchova lidí k primární úctě k životu a hodnotám.

Otázka č. 5A

Tabulka č. 19: LEADER a rozvoj mikroregionu: A, Jak program LEADER přispívá k rozvoji vašeho mikroregionu?

Č.	Oblast	%
1.	po finanční stránce umožňuje realizaci projektů	96
2.	umožňuje výměnu zkušeností	91
3.	zapojením místních aktérů a důrazem na iniciativu „zdola“ posiluje vazbu obyvatel k danému regionu, zvyšuje pocit sounáležitosti	83
4.	umožňuje komunikaci s jinými mikroregiony	78
5.	vytváří nové pracovní příležitosti	74

6.	usnadňuje komunikaci uvnitř mikroregionu	70
7.	umožňuje zavádění nových technologií a služeb v mikroregionu	65
8.	Vytváří sociální kapitál.	9
	Rozvíjí a podněcuje lidské zdroje.	
	Zvyšuje pocit odpovědnosti za to, co se v regionu děje. Nabízí možnost aktivně ovlivnit to, kam bude rozvoj regionu směřovat.	
9.	Zvyšuje absorpční kapacitu území.	4
	Rozvíjí přeshraniční spolupráci.	
	Umožňuje vytvořit nezávislou profesionální strukturu pro implementaci programu.	
	Decentralizuje rozhodovací pravomoc.	
	Výhodou je až 100% dotace.	
	Přispívá k větší komunikaci a vzájemné spolupráci podnikatelů a obcí.	
	Posiluje potenciál pro čerpání podpor ze strukturálních fondů EU.	
	Pokud byl záměr MAS úspěšný v příjmu dotace silně motivuje další aktéry k produkci nových projektů - oživuje region.	

Na tuto otázku odpovědělo 79% oslovených, což je všech 23 respondentů, kteří své odpovědi zaslali. Respondenti ve velké většině souhlasili s navrženými přínosy iniciativy LEADER pro region. Rozdíl četností jednotlivých odpovědí se liší jen minimálně, ve srovnání s jinými otázkami. Jako nejdůležitější je uváděna finanční podpora, kterou program poskytuje, dále skýtá prostor pro výměnu zkušeností a za velice důležité je považována i vlastní schopnost obyvatel ovlivňovat dění ve svém okolí a rozvoj pocitu sounáležitosti.

Na dalších místech v pořadí respondenti jmenovali mezi přínosy LEADERu: komunikaci s jinými mikroregiony, vytváření pracovních příležitostí, usnadnění komunikace v mikroregionu a zavádění nových technologií. Respondenti navíc shodně uvedli jako další kladnou stránku rozvoj lidských zdrojů a vzrůst odpovědnosti obyvatel za vývoj mikroregionu. V této otázce se ukázalo, že LEADER své hlavní cíle naplňuje i podle reakcí zapojených MAS.

Otázka č. 5B

Tabulka č. 20: LEADER a rozvoj mikroregionu: Negativa programu LEADER

Č.	Oblast	%
1.	vyžaduje hodně administrativy (dodatek: ve velmi krátkém čase)	100
2.	příprava na program je velmi finančně náročná, (dodatek: i časově, odborně)	54
3.	je to pro mikroregion velký závazek, který zabraňuje realizaci jiných, např. aktuálnějších akcí	9
4.	je to formální záležitost - zatím	4
5.	LEADER ČR – málo finančních prostředků ze strany státu malé finanční prostředky	9
6.	špatně nastavená pravidla předfinancování pro administraci programu (nejsou zde žádné zálohové ani dílčí platby, je-li nositelem občanské sdružení, nikdo mu poskytne půjčku na provoz – administraci programu. Nezávislost je pak draze zaplacená nesmírným úsilím o zajištění finančních prostředků). Podmínkou je zařinancování akcí a projektů v rámci vlastních prostředků, k proplácení dotace dochází až po realizaci a vyhodnocení akce. nenáročnost podpory a nejistota úspěchu při nutnosti vynaložit prostředky na přípravu vyžadovaných dokumentů a na projektovou přípravu, vytváří vysoké riziko pramenící z neúspěchu v programu - zmařená iniciativa a prostředky U LEADERu s podporou z EU je maximální neochota investovat do odborně a finančně náročných strategických a podobných dokumentů. V podinvestovaném území je těžiště zájmu v reálných projektech, které zlepšují materiální základnu území a aktérů v něm a nikoliv v papírových projektech nebo nácviku dovedností, které není kde uplatnit. Při tvorbě programovacího rámce pro ČR na další programové období není zárukou, že budou dostatečně akceptovány podmínky českého venkova.	23

7.	často se mění pravidla	23
	nejdou zde odborně vyškolení lidé, kteří znají postupy LEADERu, tápou i úředníci na ministerstvech apod.	
	nedostatečná připravenost programu (ze strany administrátora)	
	nejednoznačný výklad pravidel	
	nepřipravenost ze strany MZe	
8.	nedostatečné legislativní zakotvení	9
	nemá dostatečné legislativní zakotvení (komunikace s MZe, SZIF)	
9.	složitost přípravy žádosti	
	náročnost vlastního chodu, fungování MAS	
	mnoho MAS ho bere jako spásu	
	z jeho propagace je málo zřejmé, že nejde jen o to naplnit požadavky a že to bez velké aktivity a nasazení lidí nefunguje, i když to na papíře deklarují	
	je to pro region - místní akční skupinu velký závazek, který ovlivňuje realizaci jiných akcí	
žádné		

V této otázce měli respondenti vybírat ze čtyř nabídnutých odpovědí. Jejím cílem bylo spíše motivovat respondenty ke zmínění dalších negativ LEADERu. Na tuto otázku odpověděli rovněž všichni respondenti, kteří odpovědi na dotazník zaslali, tj. 79% oslovených. Všichni respondenti odpověděli, že problémem programu je administrativní náročnost, jako druhý nejvýraznější problém se ukázala finanční náročnost programu. Neprokázano se, že by program LEADER zabraňoval realizaci jiných aktivit, nebo byl pouze formální záležitostí. Odpovědi, které respondenti jmenovali bylo možné rozdělit do několika oblastí. Vyvinula se oblast (č. 5), která zahrnuje problémy týkající se nízkého objemu poskytovaných financí. Další oblast (č. 6) se týká špatně nastavených pravidel programu v oblasti financí, zvláště často je zmiňován problém financování projektů až po jejich realizaci. Další téma zahrnuje problém s pravidly programu, konkrétně jejich nejasnost, nestabilitu a nepřipravenost programu ze strany MZe. V oblasti č. 8 jsou obsaženy problémy s nedostatečným legislativním zakotvením programu. V poslední oblasti jsou shrnuty různé další problémy (viz tabulka). V této otázce velký počet respondentů jmenoval nezávisle na sobě problémy obsažené v oblasti č. 6 a 7, což vypovídá o velké závažnosti těchto problémů pro všechny aktéry.

Otázka č. 6 A a B

Výsledky této otázky jsou zhodnoceny v náležité kapitole, která se věnuje kritériím v programu LEADER+ a LEADER ČR.

Otázka č. 7

Cílem této otázky bylo pokusit se zjistit, jestli jsou realizátory projektů v rámci iniciativy LEADER uplatňovány nějaké aspekty UR. Otázky byly sestaveny pouze obecně a s vědomím toho, že jejich vypovídací hodnota nebude vysoká, protože zhodnocení udržitelnosti v mikroregionech by vyžadovalo velice podrobné šetření, což je spojeno i s velice rozdílným chápáním pojmu UR a existencí mnoha rozdílných definic. Z nabídnutých možností se jako nejdůležitější ukázal fakt, že se díky programu LEADER zlepšuje ekonomická situace mikroregionu. Za tímto tvrzením v pořadí stojí zlepšování kvality životního prostředí a dále stejné příležitosti uplatnění pro všechny sociální skupiny.

Tabulka č. 21: Aspekty udržitelnosti

Č.	Oblast	%
1.	zlepšuje se ekonomická situace mikroregionu (<i>dodatek: a kvalita života</i>)	100
2.	mikroregion se rozvíjí tak, že se zlepšuje kvalita životního prostředí	95
3.	mají všechny sociální skupiny stejné příležitosti pro uplatnění	68
4.	nové stavby nezabírají další půdu v případech, kdy je možné využít již zastavěné pozemky	40
5.	se v mikroregionu šetří zdroji energie	40
6.	se nerozvíjí ekonomická oblast na úkor zlepšování životního prostředí	40
7.	se nerozvíjí sociální oblast na úkor ekonomické oblasti	27
8.	<i>LEADER je o něčem jiném</i>	4

I podle výběru odpovědí je vidět, jaké oblasti jsou prioritou. Jako první jsou ekonomické přínosy programu, na druhém místě kvalita životního prostředí a třetí je sociální oblast.

8.8. Závěr

8.8.1. Shrnutí výsledků výzkumu

A. Testovaná kritéria:

č. 2 Aktivní zapojování veřejnosti do oblastí plánování, rozhodování a realizace, nad rámec zákona

Akteři programu LEADER toto kritérium mohou splňovat, protože aktivity v jeho smyslu provozují a mají v něm poměrně vysoký potenciál. Vzhledem k aktivitám v MA 21 se zapojování veřejnosti provozuje v menší míře v oblasti plánování.

č.4 Spolupráce/partnerství sektoru veřejné správy, občanského sektoru a podnikatelského sektoru

Toto kritérium povrzuje již samotný výběr MAS pro finanční podporu jejich aktivit.

č. 7 Informace, vzdělávání a osvěta k UR a MA 21

Toto kritérium mohou MAS splňovat jen částečně. Zatímco se oblasti UR některé mikroregiony věnují, nejedná se přímo o cílenou informovanost v oblasti MA 21. Nicméně počet MAS, které osvětu v UR dělají, je poměrně vysoký.

č. 8 Sledování a hodnocení procesu MA 21

Toto kritérium MAS nesplňují, protože převážně sledují indikátory, které jsou povinné v rámci programů, do kterých jsou zapojeny. Žádný z oslovených mikroregionů se na MA 21 primárně nezaměřuje, ani jinak nesleduje lokální udržitelnost cíleně. Udržitelnost je sledována spíše útržkovitě, jako součást jiných procesů.

č. 15 Stanovení a sledování vlastních indikátorů MA 21

Žádný z oslovených mikroregionů vlastní indikátory pro lokální udržitelnost či MA 21 přímo nesleduje.

č. 16 Sledování mezinárodně standardizovaných indikátorů UR

Tyto indikátory oslovené mikroregiony nesledují. Otázkou je i dostupnost dat pro sledování mezinárodně standardizovaných sad indikátorů na úrovni mikroregionů. V úvahu zde přicházejí spíše individuálně stanovené indikátory, které by vycházely z charakteristik mikroregionu.

č. 18 Výměna zkušeností a spolupráce s jinými MA 21, včetně přenosu příkladů dobré praxe

Mikroregiony si vyměňují zkušenosti v dotázaných aspektech UR a MA 21, i když přímo MA 21 nerealizují. Výměna zkušeností se týká spíše konkrétních problémů než metodických záležitostí.

B. Priority rozvoje mikroregionu

Prioritou se ukázala být oblast ekonomická, která je pro program LEADER stěžejní, jak vyplývá již z jeho dokumentace, ale i oblast životního prostředí. Menší důležitost má pro respondenty oblast sociální.

C. Příspěvek LEADERu k rozvoji regionu

Jako tři nejdůležitější aspekty programu pro rozvoj regionu se ukázala finanční stránka, možnost výměny zkušeností a realizace aktivit „zdola“ a posílení sounáležitosti.

D. Negativa programu LEADER

Jako hlavními negativy programu se ukázalo být velké množství administrativy, velká finanční náročnost přípravy na program a špatně nastavená pravidla programu a organizační zázemí.

E. Program LEADER se vyznačuje následujícími charakteristikami, které podporují udržitelnost

Respondenti zmínili tyto přínosy: 1. zlepšování ekonomické situace regionu, 2. zlepšování stavu životního prostředí a 3. stejné příležitosti uplatnění pro všechny sociální skupiny. Tato hodnocení jsou však velice subjektivní a objektivně nepodložená.

8.8.2. SWOT analýza: Program LEADER z hlediska udržitelného rozvoje

1. Silné stránky:

Předností LEADERu je propracovaný mechanismus fungování výběru a realizace projektů. Program má stabilní zázemí a širokou podporu. Rozměr dlouhodobosti je v projektech zajištěn strategiemi rozvoje regionu, které udávají rámec jednotlivých aktivit a spění ke stanovené vizi. LEADER zabezpečuje fungující partnerství veřejného, soukromého a neziskového sektoru a usnadňuje komunikaci a spolupráci těchto sektorů.

Program má finanční i organizační podporu na úrovni jak Evropské unie, tak i státní. Důležitým rysem je, že projekty i strategie jsou zajišťovány MAS, která má právní

subjektivitu a zakládá se na partnerství zástupců jednotlivých sektorů. Tento fakt napomáhá stabilitě při realizaci projektů a zaručuje spolupráci nejrůznějších zájmových skupin.

Program podporuje vybrané prvky udržitelnosti, které jsou pak cíleně realizovány ve venkovském prostoru.

LEADER má propracovaný systém podporovaných aktivit vedoucích ke stanoveným cílům.

Při aplikaci programu v prostoru celé Evropy je zaručena jeho flexibilita odrážející lokální odlišnosti a s ní související potřeby. Je vyžadováno zapojení veřejnosti, což je podmínkou vytvoření místní strategie a realizace projektů v rámci ní. Přitom je kladen důraz na inovace a ekonomické posílení regionů tak, aby se zabránilo primárně jeho vylidňování a byl podpořen rozvoj lidských zdrojů a místního specifického potenciálu.

Program má za úkol posilovat vazby obyvatel ke svému okolí a posílení uvědomění si jejich odpovědnosti. Zastoupeny jsou v něm ale i další složky místní udržitelnosti. Důležitý je také důraz na přírodní i kulturní stránky venkova a jejich obnovu, podporu obnovitelných zdrojů energie na venkově, důraz na nové technologie a jejich originální využití pro místní rozvoj. Program spojuje tradiční stránku venkova s moderními řešeními. Sociální rozměr je v programu zaměřen na zajištění rovných příležitostí pro všechny sociální skupiny. I když se zdá, že je podporován v první řadě ekonomický rozvoj venkova, jako hlavní cíl je deklarováno zabezpečení udržitelnosti na venkově. Ekonomická stránka je v této věci nezanedbatelnou a zřejmě jednou z hlavních příčin vylidňování venkova.

MAS v rámci programu realizují osvětu a zajišťují informovanost mimo jiné i v oblasti UR, strategického a komunitního plánování, což je podmínkou pro jeho vývoj ve směru udržitelnosti a MA 21.

Program vytváří vysoký potenciál pro zapojování veřejnosti do rozhodování a dalších procesů. MAS zapojují veřejnost nejrůznějšími metodami, ze kterých se mohou další subjekty inspirovat. Je zde silný inovační potenciál s originálními nápady.

LEADER je také důležitým prostředníkem ve výměně zkušeností v klíčových problematických oblastech venkova. Potenciálně vytváří prostor pro předávání know-how v nejrůznějších oblastech. Vede také ke zvyšování odborných znalostí venkovských obyvatel. Jeho přínosem je zlepšování ekonomické situace mikroregionů i zlepšování životního prostředí.

Ukázalo se, že program LEADER podporuje UR a existuje možnost, aby MAS splňovaly vybraná Kritéria MA 21.

Mikroregiony, ve kterých je LEADER realizován jsou potenciálními aktéry v procesu MA 21, se kterým mají jejich aktivity hodně společných rysů, zejména v zajišťování udržitelnosti rozvoje venkova.

2. Slabé stránky

Program má nedostatky v organizaci a jasnosti pravidel programu na ministerské úrovni.

Existuje možnost, že program se stane pouhou formou, jak dostat finance do regionu, nikoli snahou o jeho co nejefektivnější a místně specifický rozvoj.

Zanedbána je hodnota přírody a životního prostředí jako takového - bez vztahu k jeho finančnímu zhodnocení (kvalita životního prostředí je nazírána z hlediska vhodnosti rozvoje cestovního ruchu v regionu, atd.)

Poměrně malou důležitost má sociální rozměr venkova (vzhledem k ekonomickému rozměru a životnímu prostředí), je zastoupen především „rovnými příležitostmi“.

Jsou zanedbány lokální a globální souvislosti rozvoje venkova (tzv. síťování není v praxi jednou ze stěžejních oblastí aktivit).

Malá důležitost je přikládána místním samosprávám, je nedostatečně využito jejich potenciálu v rozvoji regionu (vzhledem k jejich roli v MA 21). Není měřena jejich efektivnost, která by mohla vést k cílenějším akcím tohoto sektoru (zde může LEADER čerpat inspiraci z MA 21.)

V oblasti monitorování projektů a strategií je zanedbána kvalitativní povaha sledovaných faktorů. Vzhledem k tomu, jak je UR podporován v dokumentech k programu LEADER+ a LEADER ČR, není UR dostatečně monitorován v rámci hodnotících ukazatelů. Není nijak fakticky zaručeno, že program vede k rozvoji venkova ve směru udržitelnosti.

Aktivity jsou omezeny na ty, které jsou programem podporovány, je nutné, a by splňovaly pravidly předepsané parametry.

V rámci osvěty realizované MAS je opomíjeno především expertní plánování (na rozdíl od dalších metod plánování jako je strategické, komunitní). Experti by měli mít svou roli v plánování rozvoje se zapojením veřejnosti. Zapojování veřejnosti do plánování také není vždy doprovázeno osvětou v těchto oblastech.

Negativním rysem programu je velké množství administrativy (toto negativum uváděli respondenti i vzhledem k tomu, že jistá míra administrativy je nutností). Problémem je i finanční náročnost přípravy na zapojení do programu. Špatně jsou také nastavena pravidla předfinancování pro administraci programu. Dotace jsou vypláceny až po dokončení a vyhodnocení akce.

Ukázalo se, že MAS mohou sledovat vybraná Kritéria MA 21, sadu Kritérií je však třeba přehodnotit a požadavky nastavit podle možností a způsobů fungování a ustanovení mikroregionů.

I přesto, že je UR v mikroregionech programem podporován, není podporován systematicky a UR není jedním z primárních cílů programu. UR není v mikroregionech systematicky sledován pomocí ukazatelů.

Zdá se, že vývoj mikroregionů je dán zaměřením a prioritami programů finanční podpory spíše než lokální vizí. I vize musí splňovat podmínky financovatelnosti existujícími programy.

Udržitelnost není v LEADERu+ ani v LEADERu ČR podmínkou získání dotace.

3. Příležitosti

LEADER má velice důležitou roli v rozvoji venkova. Jeho velkým potenciálem je dobře promyšlený systém komunikace a organizace programu v evropském měřítku. Pro jeho účinnější realizaci v praxi je třeba posílit a zlepšit organizační zázemí v České republice, kde se vyskytují nedostatky, které uchazeče o podporu oslabují v už tak náročné (finančně i organizačně) přípravě.

Systém typu LEADER by rovněž mohl být aplikován na další iniciativy rozvoje venkova, inspirovat by se jím mohly i subjekty realizující MA 21, především v oblasti komunikace soukromého, veřejného a neziskového sektoru.

Realizátoři LEADERu mají vysoký potenciál v oblasti MA 21. LEADER podporuje aktivity, které vyžaduje proces MA 21. Pokud by byl do metodologie programu UR systematicky zahrnut a byl vyžadován i monitoring udržitelnosti (například na základě Kritérií MA 21), bylo by možné zaručit udržitelnost i jednotlivých projektů, které jsou v programu podpořeny. Tím by se také mohlo předejít investicím do rozporných druhů aktivit, např. do průmyslu a zároveň ochrany přírody v téže lokalitě. Rozvoj s ohledem na co nejvíce oblastí je efektivnější než vytváření problémů a jejich následné řešení. Cílem aktivit MAS je udržení životaschopného venkova a proto nemohou být zásady MA 21 s tímto cílem v rozporu.

MAS mají vysoký potenciál v nápaditosti a inovativních přístupech k mnoha problémům venkova. Takové nápady a metody by měly být předávány dále, a to nejen těm, kdo byli podpořeni v programu LEADER.

Kritéria MA 21 jako nástroj monitoringu UR v konkrétní lokalitě by mohla být aplikována i v mikroregionech zapojených do LEADERu. Kritéria by vyžadovala úpravy pro mikroregiony, nicméně výhody s jejich aplikací spojené jsou dostupné i jim.

4. Hrozby

Problémem programu LEADER je způsob financování a vyplácení dotace, bez možnosti předfinancování přípravné fáze.

Problémem by do budoucna mohla být i potenciální redukce a formalizace programu na pouhý zdroj financí, bez pečlivého zapojení veřejnosti a dalších součástí, které jsou potřeba, ale nejsou plně prokazatelné formou zavedených indikátorů, a záleží na nadšení pro věc konkrétních osob.

LEADER by měl splňovat podmínky udržitelnosti. Inkorporace prvků MA 21 do tohoto programu by byla přínosem a zároveň další zárukou efektivního vynaložení financí. MA 21 je celostní záležitost a znemožňuje, pokud je správně vedena, rozporuplné financování vzájemně se popírajících aktivit. Zde je třeba přiznat důležitost expertního plánování, které by mělo probíhat spolu se zapojením široké veřejnosti. To je jeden z příkladů, kde se LEADER může inspirovat prvky MA 21.

Programu by pomohlo i administrativní zjednodušení celé přípravy procesu na minimum.

Již ze své podstaty by se LEADER neměl principům UR a MA 21 vzdalovat nebo je ignorovat.

8.8.3. Shrnutí

Na základě analýzy dokumentů k programu LEADER+ a LEADER ČR se dá usuzovat na fakt, že program LEADER v obou formách podporuje udržitelnost v mnoha aspektech. Již spektrum aktivit, které podporuje je pro udržitelnost regionů velkým přínosem. V kritériích pro hodnocení MAS pro finanční podporu však jakýkoli systém posuzování udržitelnosti chybí. Do jisté míry mohou toto ovlivnit MAS výběrem svých vlastních kritérií. V dotazníkovém šetření se však ukázalo, že MAS se přímo na udržitelnost nezaměřují a MA 21 cíleně nerealizují. Udržitelnost je jakýmsi vedlejším produktem jejich rozvojových strategií, MAS si jsou tohoto rozměru vědomy, nicméně orientačními body jejich rozhodování jsou podmínky realizace a hodnocení programu tak, jak jsou oficiálně nastaveny. Lze však říci, že mnohé MAS nemají k realizaci MA 21 daleko a pokud by konkrétní programy tento proces finančně podporovaly, bylo by pro MAS snadné také splnit Kritéria MA 21.

V práci jsem se také setkala s problémem, že nejsou jasně definovány pojmy jako je komunitní, expertní a strategické plánování, i když poslední zmíněné bývá vysvětlováno nejčastěji. Pokud jsou tyto pojmy základem v diskusi o rozvoji venkova, bylo by vhodné ujasnit jejich výklad a stanovit jejich jasné definice.

Aby program LEADER lépe plnil to, co je stanoveno v jeho zásadách v dokumentacích, bylo by potřeba zaměřit se v praxi na oblasti, které se do reality nepromítají systematicky. Pro ověření udržitelnosti by bylo dobré využít podobné sady hodnotících kritérií jako je sada Kritérií MA 21. Udržitelnost a její aspekty by neměly být redukovány pouze na jednoduchá početní kritéria, počet vytvořených pracovních míst, apod. Takto se myšlenka LEADERu do velké míry redukuje. Velká míra administrativy a uplatňování pravidel, která nejsou zcela

jasná, může ohrožovat kvalitativní povahu projektů. Realizátoři programu LEADER jsou nesporně velkým potenciálem pro realizaci projektů, které by napomáhaly rozvoji finanční síly venkova, ale i jeho rozvoji ve směru udržitelnosti. Procesu MA 21 pro to chybí širší zázemí a organizace.

8.8.4. Zhodnocení hypotézy

Hypotéza: Snaha o obnovu venkova má logickou souvislost s udržitelným rozvojem a i když některé jeho principy nejsou explicitně deklarovány, program LEADER udržitelnost fakticky naplňuje.

Závěrem lze říci, že se v této práci hypotéza nepotvrdila. Program LEADER některé principy UR sice zahrnuje a deklaruje, nicméně nelze říci, že udržitelný rozvoj jako celek naplňuje v praxi. Mnohé oblasti UR jsou zanedbány a udržitelnosti není v oblasti metodologie obou programů věnována větší pozornost. V praxi ani nejsou sledovány žádné sady indikátorů používaných pro monitoring lokálního UR v ČR nebo v zahraničí. Udržitelnost je implementována některými MAS v některých projektech, kde se pak provádí i monitoring individuálně vybraných ukazatelů. Nicméně UR není podmínkou získání dotace. Snaha o naplňování UR záleží na každém individuálním realizátorovi. Je však třeba přiznat, že program LEADER lokální udržitelnost podporuje, vyzývá k ní a mnohé principy UR obsahuje.

9. Summary

The target of this work is to find out the aspects of sustainability in LEADER program in the Czech Republic and common aspects with Local Agenda 21. I have used the methods of text analysis of the key documents concerning LEADER program. I have compared the documents with a set of principles of sustainable development, made according to several official sets. In the second part of the work, I have made a research among the representants of those LAGs which were supported in the LEADER program. I have sent them a questionnaire with several questions created on the basis of a set of Criterias for local Agenda 21 in the Czech Republic. Finally I received 23 answers from 29 LAGs.

It appeared that the program includes a lot of principles of sustainability. But also lot of principles are missing. The program doesn't monitor sustainability systematically and sustainability is not the condition of receiving the financial support either. Which is an important lack of a program proclaiming support of sustainable rural development.

In the questionnaire research the following facts were discovered. Lot of LAGs are implementing activities supporting sustainability and they provide local inhabitants with information about sustainability, too. LAGs have a strong potential to use wide spektrum of public participation methods.

All pillars of sustainability are included in LEADER, although the social one is the weakest. There is also an important lack in appreciation of the environment without regarding its economic advantages, i.e. for turism development, etc.

The hypothesis of the work wasn't approved. The program isn't systematic enough in sustainable development support. It rather depends on individual activities of the recipients of financial support.

It can be concluded that the LEADER program supports sustainability, but doesn't implement it systematically, like Local Agenda 21 iniciative does. Anyhow, it is possible that the LAGs could fulfil the requirements of LA21 criterias. LAGs' activities are very close to LA21.

10. Slovníček pojmů a zkratek

SLOVNÍČEK ZKRATEK

A21	Agenda 21
CENIA	Česká informační agentura životního prostředí
EAFRD	Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova (European Agricultural Fund for Rural Development)
EAGGF	European Agricultural Guidance and Guarantee Fund (Evropský zemědělský orientační a záruční fond)
HRDP	Horizontálním plán rozvoje venkova
LEADER	Iniciativa Společenství pro rozvoj venkova, (v překladu: Liaison Entrée Action de Development de L'Economie Rurale, tzn. Propojování akcí hospodářského rozvoje venkova)
MA 21	Místní Agenda 21
MAS	místní akční skupina (Local Action Group – zkratka: LAG)
MMR	Ministerstvo pro místní rozvoj
MZe	Ministerstvo zemědělství
MŽP	Ministerstvo životního prostředí
NSUR	Národní strategie udržitelného rozvoje

NSZM	Národní síť Zdravých měst
OP	operační program (Operational Programme)
OP Zemědělství	Operační program „Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství“
TUR/UR	(Trvale) udržitelný rozvoj
WCED	Světová komise OSN pro životní prostředí a rozvoj
WHO	Světová zdravotnická organizace (World Health Organization)

SLOVNÍČEK POJMŮ

Agenda 21: Jedná se o jeden z hlavních dokumentů přijatých na konferenci OSN o životním prostředí a rozvoji v roce 1992. Pojem Agenda 21 znamená v podstatě akční plán pro 21. století, který se jednotlivé státy zavázaly v nadcházejícím období naplňovat. Není právně závazným dokumentem nýbrž politickou deklarací se společenskou výzvou směrem k budoucnosti.

(Andrt, M., příloha Zpravodaje MŽP č. 01/2004)

Místní Agenda 21: je nástroj pro uplatnění principů udržitelného rozvoje na místní a regionální úrovni. Je to proces, který prostřednictvím zkvalitňování správy věcí veřejných, strategického plánování (řízení), zapojování veřejnosti a využívání všech dosažených poznatků o udržitelném rozvoji v jednotlivých oblastech zvyšuje kvalitu života ve všech jeho aspektech a směřuje k zodpovědnosti občanů za jejich životy i životy ostatních bytostí v prostoru a čase.

(Metodika pro místní Agendu 21, MŽP a ČEÚ, 2003)

Expertní plánování: pro tento termín neexistuje v souvislostech, ve kterých je používán v této práci, zavedená definice.

Komunitní plánování: pro tento termín neexistuje v souvislostech, ve kterých je používán v této práci, zavedená definice.

Projekt: Projektem se rozumí proces (příprava), sestávající ze vzájemně koordinovaných a řízených činností, prováděných ve vymezeném časovém období k zabezpečení cílů, definovaných ve schváleném programu nebo podprogramu, jehož realizace vyžaduje vypracování projektové dokumentace (technická dokumentace požadovaná zákonem č.

50/1976 Sb., ve znění pozdějších předpisů nebo dokumentace, stanovená správcem programu), nebo akce, tj. pořízení, technické zhodnocení, opravy a udržování hmotného a nehmotného investičního majetku a další činnosti, jejichž realizace nevyžaduje zpracování projektové dokumentace (podle zákona č. 50/1976 Sb.).

(Pravidla pro poskytování dotací ze státního rozpočtu v rámci programu LEADER ČR (Pravidla - LEADER ČR) MZe, 2004)

Strategické plánování: Lze definovat mnoha způsoby. Uvádím zde dva.

1. Je to proces promyšleného stanovování vize a strategických priorit, který vede k uvažování o středně až dlouhodobé budoucnosti municipality a k volbě vhodných kroků a postupů, jak municipality udržitelně k této budoucnosti (vizi) dovést.

(www.nszm.cz)

2. Strategické a akční plány jsou komplexními programovými dokumenty obcí, měst, mikroregionů a krajů. Formulují strategii rozvoje celé komunity, všech sfér jejího fungování i celého území, s důrazem na souvislosti a vzájemnou podporu navržených cílů.

(Místní Agenda 21 ve Státní politice životního prostředí, MŽP)

(Trvale) udržitelný rozvoj: Pro tento pojem existuje mnoho definic. Uvádím ty nejpoužívanější.

1. (Trvale) udržitelný rozvoj je takový způsob rozvoje, který uspokojuje potřeby přítomnosti, aniž by oslaboval možnosti budoucích generací naplňovat jejich vlastní potřeby."

(Gro Harlem Brundtlandová, Naše společná budoucnost, 1987)

2. „(Trvale) udržitelný rozvoj je komplexní soubor strategií, které umožňují pomocí ekonomických prostředků a technologií uspokojovat lidské potřeby, materiální, kulturní i duchovní, při plném respektování environmentálních limitů; aby to bylo v globálním měřítku současného světa možné, je nutné redefinovat na lokální, regionální i globální úrovni jejich sociálně-politické instituce a procesy.

(Rynda, I.: Trvale udržitelný rozvoj a vzdělávání. In: Sborník z konference „Hledání odpovědí na výzvy současného světa“ (se zvláštním zřetelem na otázky životního prostředí). UK v Praze, Centrum pro otázky životního prostředí, STUŽ, Česká společnost pro životní prostředí, ČSOP, Praha 2000)

3. je takový rozvoj společnosti, který současným i budoucím generacím zachovává možnost uspokojovat jejich základní životní potřeby a přitom nesnižuje rozmanitost přírody a zachovává přirozené funkce ekosystémů.

(Zákon č. 17/1992 Sb. o životním prostředí)

Územní plánování: Územní plánování soustavně a komplexně řeší funkční využití území, stanoví zásady jeho organizace a věcně a časově koordinuje výstavbu a jiné činnosti ovlivňující rozvoj území. Územní plánování vytváří předpoklady k zabezpečení trvalého souladu všech přírodních, civilizačních a kulturních hodnot v území, zejména se zřetelem na péči o životní prostředí a ochranu jeho hlavních složek - půdy, vody a ovzduší.

(Zákon č. 50/1976 Sb., o územním plánování a stavebním řádu)

11. Přehled použité literatury

Literatura:

- Disman, M.: *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. Karolinum, Praha 1993
- Ganguly, P.: *Trvale udržitelný rozvoj*, Vysoká škola báňská, 1997
- Kušková, P. (ed.): *Česká republika 2003 - Deset let udržitelného rozvoje*. Centrum pro otázky životního prostředí UK, Praha, 2003
- Lapka, M., Gottlieb, M.: *Rolník a krajina*, SLON, Praha 2000
- Moldan, B.: *Ekologická dimenze udržitelného rozvoje*, Karolinum, Praha 2001
- *Naše společná budoucnost*, MŽP, Academia, 1991
- *Obce, životní prostředí a veřejnost*, MŽP a ČEÚ, Praha 1996
- *Public eye on the EU funds – Civil society involvement in the structural, cohesion and rural development funds*, FoEE, 2005
- Reitschmiedová, A. (ed.): *Práce s veřejností a místní Agenda 21*, MŽP a ČEÚ, 1998
- Rynda, I.: *Trvale udržitelný rozvoj a vzdělávání*. In: Sborník z konference „Hledání odpovědí na výzvy současného světa“ (se zvláštním zřetelem na otázky životního prostředí). UK v Praze, Centrum pro otázky životního prostředí, STUŽ, Česká společnost pro životní prostředí, ČSOP, Praha 2000
- *Sustainable Theory – Unsustainable Practice?*, FoEI, 2002

Odborné dokumenty:

- *Agenda 21*, MŽP, Praha 1998

- *Dokumentace programu 229220 podpora rozvoje venkovských regionů, MZe, Praha 2004*
- *Pravidla, kterými se stanovují podmínky pro poskytování finanční pomoci na projekty z podopatření 2.1.4. Rozvoj venkova (podopatření typu LEADER+) v rámci Operačního programu Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství na období 2004 – 2006, MZe, 2004*
- *Pravidla, kterými se stanovují podmínky pro poskytování finanční pomoci na realizaci integrovaných územních strategií rozvoje venkova v rámci podopatření 2.1.4. Rozvoj venkova (podopatření typu LEADER+) Operačního programu Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství na období 2004 – 2006, Pravidla MAS, MZe*
- *Pravidla pro poskytování dotací ze státního rozpočtu v rámci programu LEADER ČR (Pravidla - LEADER ČR) MZe, 2004*
- *Rynda, I., Principy udržitelného rozvoje, přednášky sociální ekologie I, II., 2004/2005*
- *Strategie udržitelného rozvoje ČR. Usnesení vlády č. 1242/2004.*
- *Zásady Evropské Komise pro iniciativu LEADER+ - Oznámení Evropské komise pro členské země ze 14. dubna 2000, která stanoví Zásady pro iniciativu Společenství pro rozvoj venkova (LEADER+), EK, 2000*
- *Zákon č. 17/1992 Sb. o životním prostředí*
- *Zákon č. 50/1976 Sb., o územním plánování a stavebním řádu*

Periodika:

- *Budoucnost rozvoje venkova, Zpravodaj MZe 3/2005*
- *Budoucnost rozvoje venkova, Veřejná správa, 24/2005, MV ČR*
- *Podpora rozvoje venkova, Zpravodaj MZe 3/2005*
- *Program LEADER pokračuje, Zpravodaj MZe, 1/2005*
- *Program LEADER ČR, Zpravodaj MZe 4/2005*
- *Rozvoj venkova a program LEADER ČR,*
- *Venkovské noviny 7/2005, Rural Voice, CpKP*
- *Zpravodaj pro Místní Agendy 21, 3/2005, CENIA*

- *Zpravodaj MZe 3/2005*
- *Zpravodaj MŽP č. 01/2004, MŽP*
- *Rozvoj venkova, Program LEADER ČR, Veřejná správa 21/2005, MV ČR*

Internetové zdroje:

- www.ma21.cz
- www.vlada.cz
- www.leadercz.cz
- www.isu.cz
- www.mze.cz
- www.strukturalni-fondy.cz
- www.sustainable-cities.org
- www.narodnidiskuse.cz
- www.nszm.cz
- www.env.cz
- www.mze.cz

12. Seznam příloh

Příloha č. 1: Principy UR (I. Rynda)

Příloha č. 2: Principy udržitelného rozvoje (Bellagio)

Příloha č. 3: Principy udržitelného rozvoje (NSUR)

Příloha č. 4: Principy udržitelného rozvoje (Metodika pro MA 21)

Příloha č. 5: Obecné aktivity realizované v rámci LEADER+

Příloha č. 6: Přehled témat podporovaných v rámci LEADERu+ v ČR

Příloha č. 7: Přehled aktivit podporovaných LEADERem ČR

Příloha č. 8: Přehled projektů realizovaných v rámci programu LEADER + a LEADER ČR

Příloha č. 9: Tabulka citací z dokumentů k LEADERu+

Příloha č. 10: Tabulka citací z dokumentů k LEADERu ČR

Příloha č. 11: Přehled podpořených MAS

Příloha č. 12: Dotazník

Příloha č. 14: Přehled Kritérií pro MA 21

13. Přehled tabulek a obrázků

Tabulka č.1: Srovnávací tabulka programu LEADER+ a LEADER ČR

Tabulka č.2: Souhrnná srovnávací tabulka programu LEADER+ a LEADER ČR vůči MA 21

Tabulka č.3: Výskyt citací: rozděleno dle: 1. aktivit, 2. cílů, 3. obecných zásad (pro dokument Zásady EK) a Pravidel a Témat (pro dokument Pravidla MAS)

Tabulka č.4: Výskyt citací: rozděleno dle: 1. aktivit, 2. cílů, 3. obecných zásad (pro dokument Pravidla LEADER ČR)

Tabulka č. 5: LEADER+: bodovací kritéria

Tabulka č. 6: LEADER ČR: obecná kritéria hodnocení záměrů MAS

Tabulka č. 7: LEADER ČR: povinná obecná kritéria hodnocení projektů

Tabulka č.8: LEADER ČR: kritéria pro monitorování

Tabulka č. 9: LEADER ČR: kritéria pro hodnocení

Tabulka č. 10: Oblasti aplikace ukazatelů

Tabulka č. 11: Oblasti sledování ukazatelů

Tabulka č. 12: Kritéria MA 21

Tabulka č. 13: Výhody a nevýhody dotazníkového šetření

Tabulka č. 14: Priority rozvoje mikroregionu

Tabulka č. 15: Oblasti zajišťování vzdělávání, osvěty nebo informovanosti veřejnosti

Soubor tabulek č. 16: Vyhodnocení otázky č. 3

Tabulka č. 17: Oblasti výměny zkušeností MAS v rámci LEADERu

Tabulka č. 18: Oblasti výměny zkušeností MAS do budoucna

Tabulka č. 19: LEADER a rozvoj mikroregionu: A, Jak program LEADER přispívá k rozvoji vašeho mikroregionu?

Tabulka č. 20: LEADER a rozvoj mikroregionu: Negativa programu LEADER

Tabulka č. 21: Aspekty udržitelnosti programu LEADER

Obrázky

Obr. č. 1: Mapa ČR: oblasti zapojené do MA 21

Obr. č. 2: Mapa ČR: oblasti zapojené do LEADERu